

Ivana Radić, znanstveni novak-asistent
Ana Radina, znanstveni novak-asistent
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

ZAŠTITA OD NASILJA U OBITELJI: OBITELJSKOPRAVNI, PREKRŠAJNOPRAVNI I KAZNENOPRAVNI ASPEKT

UDK: 347.6 (497.5)

Pregledi rad

Primljeno: 10. 02. 2014.

U radu se analiziraju tri osnovna pravna aspekta zaštite od obiteljskog nasilja u Republici Hrvatskoj: obiteljskopравни, ograničen na zaštitu djeteta, ali upravo zato iznimno važan; prekršajnopравни, kao najčešći oblik pravne reakcije na obiteljsko nasilje; kaznenopравни, obilježen značajnim zakonodavnim izmjenama. Daje se kratak osvrt na međunarodne dokumente relevantne za ovu problematiku i neka zanimljiva komparativna rješenja. Autorice zaključuju da, unatoč pozitivnim promjenama, deset godina nakon donošenja Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji u Republici Hrvatskoj, još uvijek ima dosta mogućnosti, a prije svega potrebe za unapređenjem zaštite od nasilja u obitelji.

Ključne riječi: *nasilje u obitelji, obiteljskopравne mjere zaštite, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, promjene Kaznenog zakona*

1. UVOD

Nasilje u obitelji danas je jedan od najvećih izazova na planu zaštite ljudskih prava. Neograničeno zemljopisnim, etničkim, statusnim i drugim faktorima, ono je globalni problem čije prave razmjere nije moguće utvrditi jer dobrim dijelom ostaje skriveno. Obitelj se još uvijek smatra prirodnom i temeljnom jedinicom društva, ali je poimanje obitelji kao sigurnog utočišta za svoje članove ozbiljno narušeno učestalošću obiteljskog nasilja. Složene strukture modernih obitelji, stres, ekonomska i moralna kriza društva najbolje se ispoljavaju upravo u poremećenim obiteljskim odnosima. Danas je jasno da svaki član obitelji može biti i žrtva i nasilnik pa osim "klasičnog" nasilja muškarca nad ženom i roditelja nad djecom ima sve više primjera nasilja nad starijim članovima obitelji, žena nad muškarcima i djece nad roditeljima.

Teške posljedice obiteljskog nasilja pogađaju žrtvu, koja iza zida šutnje i srama često ostaje dugotrajno izolirana u strahu, ali i cijelo društvo. Pogođena su naročito djeca jer obiteljsko nasilje izravno krši njihovo pravo na sigurno odrastanje i odgoj u obitelji. Čak i bez pouzdanih podataka o tome,¹ nije teško

¹ O razmjerima izloženosti djece diljem svijeta obiteljskom nasilju i nedovoljno istraženim učincima tog nasilja u: World Report on Violence against Children, Violence against children in the home and family, United Nations Secretary-General's Study on Violence against Children, na: <http://www.unviolencestudy.org/> (15. 2. 2014.).

pretpostaviti da zbog nasilja prijete opasnost djetetovom fizičkom, emocionalnom i socijalnom razvoju, uz velike šanse da će dijete, prije ili kasnije, nastaviti taj krug nasilja. U posljednjem desetljeću počinitelj je u fokusu interesa što je posljedica nastojanja da se djeluje već na uzroke njegova ponašanja i time dugoročno spriječi ponavljanje nasilja. Naravno, ovakve intencije zahtijevaju i naprednija zakonska rješenja kojima je cilj, osim represivno, na počinitelja djelovati preventivno i rehabilitirajuće.

Obiteljsko nasilje se danas, uglavnom, više ne smatra "privatnim problemom", a javnost je sve manje tolerantna prema takvom ponašanju. U Republici Hrvatskoj više od deset godina postoje posebni propisi usmjereni na problem nasilja u obitelji praćeni intenzivnim djelovanjem nadležnih tijela. Prikazat ćemo neke rezultate primjene tog okvira i promjene kroz koje su prošli mjerodavni propisi, uz neizostavan osvrt na najvažnije međunarodne dokumente na ovom pravnom području te neka zanimljiva komparativna rješenja.

2. MEĐUNARODNOPRAVNI OKVIR ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI

Republika Hrvatska je stranka **Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) iz 1979.**² i njezina **Fakultativnog protokola**³ iz 1999., usvojenih u Ujedinjenim narodima (dalje: UN). Konvencija ne spominje obiteljsko nasilje izričito, ali u kontekstu mijenjanja podređenog položaja žene u društvu (čl. 5.) te uklanjanja diskriminacije žena u ostvarivanju prava iz bračnih i obiteljskih odnosa (čl. 16.) tumači se na način da uključuje i to pitanje. Značajnu ulogu ima Odbor za ukidanje svih oblika diskriminacije žena,⁴ ovlašten odlučivati o pojedinačnim pritužbama. **Deklaracijom o eliminaciji nasilja nad ženama**⁵ iz 1993. UN je obuhvatio sve oblike nasilja nad ženama pa tako i nasilje u obitelji i u izvanbračnoj zajednici (čl. 2.).

Za zaštitu djeteta od osobite je važnosti UN **Konvencija o pravima djeteta**⁶ iz 1989. Osim što priznaje prirodna djetetova prava na život (čl. 6.) i zdravlje (čl. 24.), obvezuje države članice na poduzimanje svih potrebnih mjera, uključujući i socijalne, radi zaštite djeteta od svih oblika nasilja, zloraba i zlostavljanja, uključujući spolno zlostavljanje (čl. 19.), kao i obvezu osiguranja rehabilitacije za dijete koje je bilo žrtvom navedenih oblika ponašanja (čl. 39.). Također, Odbor za

---

² Službeni list SFRJ br. 11/81, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 12/1993 i 15/2003.

³ Zakon o potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 3/2001 i 4/2001.

⁴ Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW Committee), ustanovljen čl. 1. Fakultativnog protokola. Prema čl. 8., Odbor može i na vlastitu inicijativu pokrenuti postupak ispitivanja ponašanja država članica zbog teškog i sustavnog kršenja prava žena.

⁵ Tekst Deklaracije na hrvatskom: <http://www.prs.hr/index.php/međunarodni-dokumenti/un-dokumenti/270-un-deklaracija-o-uklanjanju-nasilja-nad-ženama> (1. 2. 2014.).

⁶ Službeni list SFRJ br. 15/1990, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 12/1993, 20/1997.

prava djeteta svojim djelovanjem⁷ nastoji podići razinu zaštite djetetova tjelesnog i duševnog integriteta, općenito i unutar vlastite obitelji.

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950.⁸ (dalje: EKLJP), najznačajniji dokument Vijeća Europe (dalje: VE), jamči pravo na život (čl. 2.), osobnu sigurnost (čl. 5.), privatni i obiteljski život (čl. 8.), zabranjuje mučenje, nehumano ili ponižavajuće postupanje (čl. 3.) te diskriminaciju (čl. 14.). Danas je u praksi Europskog suda za ljudska prava (dalje: ESLJP) dobro utvrđeno stajalište da obiteljsko nasilje predstavlja povredu više temeljnih ljudskih prava i da zlostavljanje djeteta opravdava intervenciju države u roditeljsku skrb, uključujući pravo na kontakte s djetetom.⁹ Ipak, treba reći da se Sud tek 2007. počeo izravno baviti problemom obiteljskog nasilja.¹⁰ Među najnovijim dokumentima VE je **Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji** iz 2011.¹¹ (dalje: Konvencija). Ona donosi nove standarde i sveobuhvatan pristup problematici, od širenja javne svijesti o ovom problemu, preko kaznenopravne reakcije do socijalne potpore žrtvama, a njezinu će provedbu nadzirati poseban odbor nezavisnih stručnjaka.¹² Definicijom nasilja u obitelji obuhvaća žrtve i počinitelje oba spola,¹³ zlostavljanje djece, starijih osoba¹⁴ i životnih partnera, neovisno o tome je li počinitelj dijelio kućanstvo sa žrtvom (čl. 3.).¹⁵

Za sada nema puno obvezujućih propisa EU koji se izravno bave obiteljskim nasiljem,¹⁶ ali se aktivnosti njezinih institucija intenziviraju usporedo s jačanjem

---

⁷ Odbor nadzire primjenu Konvencije (čl. 43.). Do sada je npr. donio dva Opća komentara (General comments) o zaštiti djece od nasilja, 2006. i 2011., a preporuke povodom izvješća država stranaka o primjeni Konvencije uvijek se dotiču i nasilja nad djecom. Više na: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx> (10. 2. 2014.).

⁸ Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010.

⁹ Van Bueren, G., Child rights in Europe, Council of Europe, December 2007, str. 121.

¹⁰ Vidi npr. presude: *Kontrová v. Slovakia* (no. 7510/04), *Opuz v. Turkey* (no. 33401/02), *Branko Tomašić and others v. Croatia* (no. 46598/06), *A. v. Croatia* (no. 55164/08), *Kaluczka v. Hungary* (no. 57693/10).

¹¹ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, CETS No. 210. Konvencija će stupiti na snagu nakon što je ratificira najmanje deset država od kojih minimalno osam država članica VE-a. Hrvatska je potpisala Konvenciju u siječnju 2013., a provodi se aktivna kampanja "Potpisujem" s ciljem njezine ratifikacije. Više na: http://www.potpisujem.org/hr/o_kampanji.html (1. 3. 2014.).

¹² Mehanizam nadzora temeljit će se na proceduri podnošenja izvješća država stranaka Konvencije zbog čega se već sada može postaviti pitanje učinkovitosti njezine implementacije.

¹³ Vidi više u: Poredoš Lavor, D., Jerković, S., *Nasilje nad muškarcima*, Policija i sigurnost, 20, 2011., 3, Zagreb, str. 400–406.

¹⁴ Više o tome: Ajduković, M., Rusac, S., Ogresta, J., *Izloženost starijih osoba nasilju u obitelji*, Revija za socijalnu politiku, 15, 2008., 1, Zagreb, str. 3–22.

¹⁵ Iako Hrvatska još uvijek nije ratificirala Konvenciju, ona je značajno utjecala na izmjene kaznenopravne zaštite od nasilja u obitelji. Više o tome v. *infra*, 4. 4. Kaznenopravni aspekt zaštite od nasilja u obitelji.

¹⁶ Kao neobvezujuće dokumente EU u ovom području možemo spomenuti: *Opinion of the European Economic and Social Committee on Domestic violence against women*, OJ C 110 of 09. 05. 2006. *Opinion Of the European Economic and Social Committee on Children as indirect victims of domestic violence*, OJ C 325 of 30. 12. 2006.

svijesti o raširenosti ove pojave i pokazuju odlučnost Unije da nastavi raditi na njezinu suzbijanju.¹⁷ Treba istaknuti da **Povelja temeljnih prava EU**¹⁸ jamči niz prava sadržanih i u EKLJP-u, dok **Ugovor o EU**¹⁹ izričito priznaje standarde zaštite ljudskih prava ostvarene primjenom EKLJP-a (čl. 6.). Za žrtve obiteljskog nasilja važna je **Uredba o uzajamnom priznanju zaštitnih mjera u građanskim stvarima** iz 2013.²⁰ koja se nadovezuje na **Europski zaštitni nalog**²¹ i tako zaokružuje zaštitni mehanizam obuhvaćajući kaznene i civilne mjere. Spomenimo i to da prema **Direktivi 2004/38/EC**²² iz 2004. prestanak braka ili registrirane istospolne zajednice ne znači nužno gubitak prava boravka članova obitelji građana Unije koji nisu državljani te države članice, ako se npr. radi o osobi koja je bila žrtva nasilja u obitelji dok su brak ili registrirana zajednica postojali (čl. 13.).

3. POREDBENOPRAVNI OSVRT

Mnoge europske države, posebno u kontinentalnom pravnom području na koje se Hrvatska tradicionalno ugleda, ne poznaju nasilničko ponašanje u obitelji kao samostalno kazneno djelo, već se takvo ponašanje obuhvaća zakonskim opisima niza drugih kaznenih djela.²³ Također, vodi se računa o građanskoj i socijalnoj zaštiti žrtava.

U Engleskoj i Walesu, gdje je cca 15 % prijavljenih slučajeva nasilja počinjeno u obitelji,²⁴ pojam obiteljskog nasilja nije zakonski definiran, ali različitim propisima je obuhvaćen niz oblika ponašanja, uglavnom kvalificiranih kao kaznena djela.²⁵ Obiteljski zakon²⁶ ovlašćuje sud da uredi pravo stanovanja u obiteljskom domu u

---

¹⁷ Nedavno istraživanje pokazuje da jedna od tri žene u EU pretrpi fizičko ili seksualno nasilje (cca 62 milijuna žena). Detaljno o tome vidi: European Commission, Directorate-General for Communication; Violence against women: an EU-wide survey, European Union agency for Fundamental Rights, 2014.

¹⁸ Charter of fundamental rights of the European Union, OJ C 326 of 26. 10. 2012.

¹⁹ Treaty on European Union (Consolidated version), OJ C 326 of 26. 10. 2012.

²⁰ Regulation (EU) No 606/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 on mutual recognition of protection measures in civil matters, OJ L 181 of 29. 06. 2013.

²¹ Directive 2011/99/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the European protection order, OJ L 338 of 21. 12. 2011.

²² Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States amending Regulation (EEC) No 1612/68 and repealing Directives 64/221/EEC, 68/360/EEC, 72/194/EEC, 73/148/EEC, 75/34/EEC, 75/35/EEC, 90/364/EEC, 90/365/EEC and 93/96/EEC, OJ L 158 of 30. 04. 2004.

²³ Grozdanić, V., Škorić, M., Vinja, I., Nasilje u obitelji u svjetlu promjena kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, 17, 2010., 2, str. 677.

²⁴ Domestic violence, House of Commons Library, SN/HA/6337, 23 December 2013, str. 1.

²⁵ Osim zakonima spomenutima u tekstu, relevantna kaznena djela propisana su još npr. u: Homicide Act 1957, Public Order Act 1986, Criminal Damage Act 1971, Sexual Offences Act 2003. Mateczak, A., Hatzidimitriadou, E., Lindsay, J., Review of Domestic Violence policies in England and Wales, London: Kingston University and St George's, University of London, 2011., str. 11.

²⁶ Family Law Act 1996, dostupan na: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/27/contents> (1. 2. 2014.).

slučaju nasilja (čl. 33. – 41.) i zabrani zlostavljanje²⁷ (čl. 42.). Te mjere sud može izreći i na vlastitu inicijativu (42., st. 2. b), što je posebno važno s aspekta djeteta,²⁸ na određeno ili neodređeno vrijeme (čl. 42., st. 7.), čak i *ex parte* (čl. 45.). Prema Zakonu o obiteljskom nasilju, zločinu i žrtvama svi članovi kućanstva su kazneno odgovorni za prouzročenje ili dopuštanje smrti djeteta ili nemoćne odrasle osobe (čl. 5.).²⁹ Zakon o djeci omogućava udaljšavanje navodnog zlostavljača djeteta iz obiteljskog doma ako prijete ozbiljna šteta (čl. 8.).³⁰

Zakon o zaštiti od uznemiravanja³¹ sadrži civilne i kaznene odredbe i važan je u zaštiti od nasilja izvan obiteljskog doma ili nakon prekida veze. Uznemiravanje (čl. 2.), uhođenje (čl. 2A), izazivanje straha od nasilja kod druge osobe (čl. 4.) sankcioniraju se kao kaznena djela.³² Źrtva može tražiti naknadu imovinske i neimovinske štete prouzroćene uznemiravanjem (čl. 3.), a zabrane budućeg štetnog ponašanja mogu se izreći u građanskom (čl. 3.) i kaznenom postupku (čl. 5.) pa čak i u slučaju oslobađajuće presude za okrivljenika (čl. 5A).

Također, žrtvama se olakšava pronalazak socijalnog smještaja ili sigurnog skloništa, s ciljem izbjegavanja beskućništva kao posljedice obiteljskog nasilja,³³ te im se olakšava ostvarivanje prava na naknadu za nezaposlenost.³⁴

U **Austriji** su saveznim Zakonom o zaštiti od nasilja³⁵ postavljene osnove zaštite žrtava obiteljskog nasilja, a tzv. Drugi zakon o zaštiti od nasilja³⁶ donio je niz poboljšanja. Njime su obuhvaćeni svi slučajevi nasilja između osoba koje žive zajedno, a policija je ovlaštena zabraniti prilazjenje i udaljiti nasilnika iz

---

²⁷ Pojam zlostavljanja namjerno nije definiran da bi se izbjegle praznine koje tuženici mogu iskoristiti, a uključuje svako ponašanje kojim se uznemirava drugoga. Herring, J., *Injunctions and orders under the Family Law Act 1996*, u: *Family law*, Pearson Education Limited, Essex, 2004., str. 244 i 248.

²⁸ Naime, čl. 43. ovog Zakona navodi da dijete mlađe od 16 godina ne može samostalno tražiti izricanje odluka u vezi s pravom stanovanja ili zabranom zlostavljanja, osim ako to sud izričito dozvoli.

²⁹ *Domestic Violence, Crime and Victims Act 2004*. U praksi je bilo dosta slučajeva u kojima se nije moglo sa sigurnošću utvrditi koji je član obitelji ubio dijete, stoga je ovim Zakonom uvedeno novo, gore spomenuto kazneno djelo. Više o tome u: Morrison, S. *Should there be a domestic violence defence to the offence of familial homicide?*, *Criminal Law Review*, 10, 2013., str. 826-838.

³⁰ *Children Act 1989*. Matczak, A., Hatzidimitriadou, E., Lindsay, J., op. cit. bilj. 25, str. 9.

³¹ *Protection from Harassment Act 1997*, dostupan na: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/40/contents> (1. 2. 2014.).

³² Međutim, po istom ovom Zakonu, u Škotskoj uhođenje nije kazneno djelo već građanski delikt, a žrtve mogu tražiti zabranu približavanja ili uznemiravanja (čl. 8.). Tek je povreda tih zabrana kazneno djelo (čl. 9.).

³³ Navedeno se omogućava posredstvom Zakona o stambenim odnosima (*The Housing Act 1996*). Više o tome: Netto, G., Pawson, H., Sharp, C., *Preventing Homelessness due to Domestic Violence: Providing a Safe Space or Closing the Door to New Possibilities?*, *Social Policy and Administration*, vol. 43, 2009., no. 7, str. 719-735.

³⁴ Vidi više: Laurie, E., *The Jobseeker's Allowance (domestic violence) (Amendment) Regulations 2012 (SI 2012 853)*, *Journal of Social Security Law*, vol. 19, 2012., no. 2, str. 84-85.

³⁵ *Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie*, BGBl. Nr. 759/1996, dostupan na: http://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XX/I/I_00252/index.shtml (17. 1. 2014.).

³⁶ *Zweitest Gewaltschutzgesetz – 2. GeSchG*, BGBl. I Nr. 40/2009, dostupan na: https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=BgblAuth&Dokumentnummer=BGBlA_2009_I_40 (18. 1. 2014.).

zajedničkog doma,³⁷ u skladu s načelom "onaj tko udari mora otići". Mjere se provode na temelju čl. 38a. Zakona o sigurnosnoj policiji,³⁸ a izriču se u trajanju od 14 dana za koje vrijeme nasilnik ne smije ući u zaštićenu zonu definiranu policijskim rješenjem, niti s dopuštanjem ugrožene osobe. Za kršenje zabrane propisana je novčana kazna, u slučaju daljnjeg kršenja moguće je uhićenje, a prijetnje ili ozljeđivanje ugrožene osobe povlače kazneni progon. Istom se odredbom štiti dijete mlađe od 14 godina kao žrtva obiteljskog nasilja na način da izrečene zabrane mogu obuhvatiti škole i druge institucije za skrb o djeci kojima se počinitelj ne smije približiti na manje od 50 metara.

Ako žrtva smatra da joj treba trajnija zaštita, može od suda tražiti izricanje civilnih mjera zaštite prema Zakonu o ovrsi.³⁹ Privremenom zabranom radi zaštite od nasilja u zajedničkom domu nasilniku se može zabraniti ulazak u stan i neposredno susjedstvo (čl. 382b.). Privremenom zabranom radi opće zaštite od nasilja može se zabraniti prilaz određenim mjestima (npr. radnom mjestu žrtve) ili kontaktiranje žrtve, a prikladna je za slučaj opasnosti po tjelesno ili psihičko zdravlje žrtve, neovisno o tome je li ikada živjela s osobom od koje potječe opasnost (čl. 382e.). Privremenom zabranom radi zaštite od zadiranja u privatnost ("zabrana uhođenja") zabranjuje se osobni kontakt s ugroženom osobom, odavanje njezinih osobnih podataka i bilo što drugo čime se zadire u njezinu privatnost (čl. 382g.).

Kaznenim zakonom⁴⁰ je, uz ostala nasilna kaznena djela, propisano strože kažnjavanje za "ustrajno nasilničko ponašanje" (čl. 107b.), dakle, nasilje koje je trajalo dulje vrijeme, što je čest slučaj kod obiteljskog nasilja. Žrtve nasilja koje su već ostvarile pravo na psihosocijalnu podršku i pravnu pomoć u kaznenom postupku mogu ostvariti pravo na zastupanje i u parničnom postupku koji je u činjeničnoj vezi s kaznenim, npr. u brakorazvodnom postupku (čl. 73b. Zakona o parničnom postupku).⁴¹

Kaznenopravni aspekt zaštite od obiteljskog nasilja u **Švicarskoj** obuhvaća različita djela (npr. ubojstvo, prijetnja, seksualni delikti) koja se progone po službenoj dužnosti i kada to, inače, nije zakonom predviđeno čime se olakšava položaj žrtve koja ne mora podnositi prijavu. Međutim, ovlast nadležnih tijela da

---

³⁷ Npr. u Nizozemskoj takvu mjeru nije moguće izreći maloljetnoj osobi već se takvi slučajevi rješavaju u okviru sustava socijalne skrbi, što je važno jer se u dva od tri slučaja radi o nasilju djece prema roditeljima. Više u: Matijević, A., Nasilje u obitelji – europski model, Policija i sigurnost, Zagreb, 19, 2010., 2, str. 203-206.

³⁸ Sicherheitspolizeigesetz, BGBl. Nr. 566/1991, dostupan na: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10005792> (16. 1. 2014.).

³⁹ Exekutionsordnung, RGBl. Nr. 79/1896, dostupan na: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001700> (18. 1. 2014.).

⁴⁰ Strafgesetzbuch, BGBl. Nr. 60/1974, dostupan na: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296> (19. 1. 2014.).

⁴¹ Zivilprozessordnung, RGBl. Nr. 113/1895. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001699> (18. 1. 2014.).

privremeno obustave postupak na zahtjev žrtve (čl. 55a) znači da, ipak, često neće doći do sankcioniranja počinitelja.⁴²

Švicarska se orijentirala ka građanskopravnim oblicima zaštite pa Građanski zakonik⁴³ izmijenjenim čl. 28b od 2007.⁴⁴ pruža bolju zaštitu žrtvama. Pojam obiteljskog nasilja prilično je široko definiran, a odnosi se na svaku žrtvu ponašanja koje se smatra obiteljskim nasiljem, neovisno o ikakvoj vezi s počiniteljem. I ovdje se uvažava odluka žrtve koja ne želi pokretati odgovarajući postupak pa se zaštitne mjere (npr. udaljavanje iz stana) izriču samo na njezin zahtjev. Vrijedi spomenuti da su, zbog nedostatne zaštite na federalnoj razini, kantoni već i ranije donosili posebne propise na području zaštite od obiteljskog nasilja, najčešće one o ovlastima policije glede neposredne intervencije u takvim slučajevima. Upravo zbog mogućnosti neposredne primjene, ti propisi će i ubuduće imati glavnu ulogu u zaštiti žrtava.⁴⁵

Nevladine organizacije imale su vrlo značajnu ulogu u razvoju pravnog okvira zaštite od obiteljskog nasilja u **Sloveniji**,⁴⁶ mada su stavovi javnosti o tom problemu još uvijek podvojeni.⁴⁷ U postupcima povodom bračnih sporova te odnosa roditelja i djece moguće je po Zakonu o parničnom postupku⁴⁸ izreći privremene mjere radi zaštite jednog bračnog druga ili djeteta te udaljavanja bračnog druga iz zajedničkog doma ako je potrebno spriječiti nasilje (čl. 411.). Međutim, to je moguće učiniti samo dok postupak traje.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji⁴⁹ relativno detaljno regulira zaštitu žrtava koje npr. imaju pravo odabrati pomoćnika koji će im pružati podršku tijekom postupka (čl. 7.), pravnog zastupnika (čl. 8.) i besplatnu pravnu pomoć (čl. 25. – 28.). Dijete se smatra žrtvom i ako nazoči nasilju među drugim članovima obitelji ili živi u takvom nasilnom okruženju (čl. 4.), a njegova prava imaju prednost pred pravima ostalih sudionika u postupku (čl. 5.). Zabranom javne objave podataka koji omogućavaju identificiranje (čl. 9.) štiti se privatnost žrtve i njezine obitelji.

---

⁴² Vidi više: Schwenzer, I., Bock, A-F., *New Statutory Rules on Registered Partnership and Protection Against Domestic Violence*, u: Atkin, B. (ed.), *The International Survey of Family Law 2008 Edition*, Jordan Publishing 2008., str. 465-466.

⁴³ Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907, dostupan na: <http://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19070042/index.html#a80> (11. 2. 2014.).

⁴⁴ Izmjene su stupile na snagu 1. 7. 2007. Ranije se mogla ostvariti određena zaštita putem odredbi o bračnom pravu i pravima osobnosti, ali uz mnoge nejasnoće. Više o tome: Medarić, Z., *Domestic violence against women in Švicarskoj prije i nakon ovih izmjena u: Schwenzer, I., Bock, A-F., op. cit. bilj. 42., str. 467-471.*

⁴⁵ *Ibid.*, str. 468-469.

⁴⁶ Više u: Robnik, S., *Domestic violence against women: When practice creates legislation in Slovenia* u: Fábíán, K., (ed.), *Domestic Violence in Postcommunist States: Local Activism, National Policies, and Global Forces* Paperback, Indiana University Press, 2010., str. 195-220.

⁴⁷ Iako se, načelno, više ne smatra isključivo privatnim problemom, još uvijek postoji određena tolerancija prema nekim oblicima obiteljskog nasilja. Više o tome: Medarić, Z., *Domestic violence against women in Slovenia: A public problem?*, *Revija za socijalnu politiku*, Zagreb, 18, 2011., 1, str. 25-45.

⁴⁸ Zakon o pravdnem postupku, Uradni list RS, št. 73/2007, dostupan na: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=81917> (21. 1. 2014.).

⁴⁹ Zakon o preprečavanju nasilja v družini, Uradni list RS, št. 16/2008, dostupan na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=84974> (21. 1. 2014.).

Sigurnost žrtve štiti se zabranama kontaktiranja, približavanja, ulaska u stan žrtve (čl. 19.), reguliranjem stanovanja u zajedničkom domu (čl. 21. – 22.). Međutim, ovaj zakon uopće ne propisuje sankcije za počinitelje obiteljskog nasilja, niti za kršenje navedenih zabrana.

Slovenija spada u malobrojnije države koje Kaznenim zakonom⁵⁰ propisuju posebno kazneno djelo obiteljskog nasilja koje obuhvaća akte nasilja među članovima obitelji i unutar druge trajne životne zajednice. Zanimljivo je da se djelo inače kažnjava zatvorom do pet godina, ali počinjeno prema osobi s kojom je nasilnik ranije živio u obiteljskoj ili drugoj životnoj zajednici, a u vezi s tom zajednicom, kažnjava se zatvorom do tri godine (čl. 191.).

Glede mjera socijalne podrške žrtvama, spomenimo da su žene i djeca žrtve obiteljskog nasilja obuhvaćeni kategorijom socijalno ugroženih osoba koje mogu ostvariti pravo na privremeni smještaj (čl. 88.).⁵¹

Zanimljiva rješenja na ovom području poznaje **Norveška**, čiji propisi koriste pojam "nasilja u bliskim vezama",⁵² radije nego pojam obiteljskog nasilja. Kazneni zakon⁵³ pruža relativno snažnu zaštitu. Predviđeno je, općenito, kažnjavanje nasilnih napada na osobe povezane brakom, krvnim srodstvom ili životom u istom kućanstvu i to zatvorom do tri godine (čl. 219.). Opis kaznenog djela nasilja u bliskim vezama (čl. 282.) praktički je istovjetan prethodno navedenom djelu, ali je propisana kazna do šest godina zatvora. Najteža je sankcija, do 15 godina zatvora, predviđena za teško nasilje u bliskim vezama (čl. 283.), a kod procjenjivanja težine nasilja uzimaju se u obzir ozljede ili smrt koje su nastupile kao posljedice zlostavljanja, trajanje nasilja, je li djelo počinjeno na osobito bolan način ili protiv bespomoćnih osoba. Zabrana pristupa određenim mjestima ili osobama može se izreći samo osobi koja je već počinila neko kazneno djelo, a postoji opasnost da će počiniti novo kazneno djelo, uhoditi drugu osobu ili na drugi način narušiti njezinu privatnost (čl. 33.).

Zanimljivu mogućnost predviđa Zakon o izvršenju kazni⁵⁴ u obliku elektronskog nadzora osuđenika (čl. 16.), a 2009. policija je počela provoditi pilot-projekt praćenja počinitelja obiteljskog nasilja preko elektronskih uređaja koji aktiviraju alarm u policijskoj postaji u slučaju kršenja izrečenih zabrana. Posebno vodeći računa o potrebama djece kao žrtava obiteljskog nasilja, norveška vlada je

---

⁵⁰ Kazenski zakonik, Uradni list RS, št. 55/2008., dostupan na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20082296> (21. 1. 2014.).

⁵¹ Vidi više: Legislation in the Member States of the Council of Europe in the field of violence against women, Volume II: Moldova to United Kingdom, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Strasbourg, December 2009, str. 92.

² Vold i nære relasjoner (engl.: violence in close/intimate relationships). Vidi propise spomenute u tekstu.

⁵³ Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven) av 22. mai 1902, dostupan na: <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1902-05-22-10> (11. 2. 2014.).

⁵⁴ Lov om gjennomføring av straff mv. (Straffegjennomføringsloven) av 18. mai 2001, dostupan na: <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-05-18-21> (1. 3. 2014.).

uspostavila nacionalnu mrežu skloništa u kojima se djeci osigurava sveobuhvatna pomoć i skrb.⁵⁵

4. PРАВNA ЗАШТИТА ОД ОБИТЕЛЈСКОГ НАСИЛЈА У РЕПУБЛИЦИ ХРВАТСКОЈ

4.1. Uvodne napomene

Ustav Republike Hrvatske⁵⁶ jamči svakome pravo na život (čl. 21.), nepovredivost slobode i osobnosti (čl. 22.), osobni i obiteljski život, dostojanstvo (čl. 35.), jednakost pred zakonom (čl. 14.) te pred sudovima i drugim tijelima s javnim ovlastima (čl. 26.), a zabranjuje zlostavljanje (čl. 23.) i diskriminaciju po bilo kojoj osnovi, uključujući spol, rođenje i društveni položaj (čl. 14.). Država je obvezna štiti materinstvo, djecu i mladež te stvarati uvjete za dostojan život (čl. 62.), uz naročitu skrb za maloljetnike bez odgovarajuće roditeljske skrbi (čl. 63., st. 5.). Također, svi su dužni štiti djecu i nemoćne osobe (čl. 64.).

Sukladno **Zakonu o pravobranitelju za djecu**⁵⁷ ta institucija promiče i štiti prava i interese djece (čl. 2.), prati primjenu relevantnih propisa te povrede pojedinačnih dječjih prava (čl. 6.). Od posebne je važnosti njegova dužnost da podnese prijavu nadležnom državnom odvjetništvu, upozori centar za socijalnu skrb i predloži mjere za zaštitu prava i interesa djeteta ukoliko sazna da je dijete izvrgnuto nasilju ili zlostavljanju (čl. 14.). Upravo se povrede osobnih prava djeteta Pravobranitelju najčešće prijavljuju, a među njima su povrede prava djeteta na zaštitu od nasilja na drugom mjestu po učestalosti.⁵⁸

Zakon o ravnopravnosti spolova⁵⁹ postavlja osnove zaštite ravnopravnosti spolova kao jedne od temeljnih vrednota hrvatskog ustavnog poretka (čl. 1.). Budući da se svako nasilje nad ženama smatra oblikom spolne diskriminacije, i obiteljsko nasilje je jedno od područja djelovanja Pravobranitelja za ravnopravnost spolova koji kontinuirano prati primjenu mjerodavnih propisa te postupanje nadležnih tijela, a razmatra i pojedinačne pritužbe.⁶⁰

---

⁵⁵ Više o tome: Legislation in the Member States of the Council of Europe in the field of violence against women, op. cit. bilj. 51, str. 31.

⁵⁶ Narodne novine br. 85/2010 – pročišćeni tekst, 5/2014.

⁵⁷ Narodne novine br. 96/2003, 125/2011, 20/2012.

⁵⁸ Deset godina pravobraniteljstva za djecu u Republici Hrvatskoj – Postignuća i izazovi, Pravobranitelj za djecu, Zagreb, 2013., str. 15 i 18-19.

⁵⁹ Narodne novine br. 82/2008.

⁶⁰ Više o radu Pravobranitelja za ravnopravnost spolova na ovom području: <http://www.prs.hr> (1. 3. 2014.).

4.2. Obiteljskopравни aspekt zaštite od nasilja u obitelji

Obiteljskim zakonom iz 1998.⁶¹ (dalje: ObZ, 1998.) obiteljsko nasilje je prvi put⁶² od zakonodavca prepoznato kao specifičan oblik nasilja te je zabranjeno nasilničko ponašanje bračnog druga ili bilo kojeg punoljetnog člana obitelji (čl. 118.). Kršenje te zabrane kažnjavalo se kao prekršaj, zatvorom u trajanju do 30 dana (čl. 362.). Međutim, navedene odredbe su imale niz manjkavosti i u praksi su bile teško provedive. Primjerice, nisu precizno definirale tko se smatra članom obitelji,⁶³ ⁶⁴ a pojam nasilničkog ponašanja u obitelji nisu uopće definirale.⁶⁵ Također, prigovaralo se propisivanju prekršajne sankcije Obiteljskim zakonom, i to samo jedne vrste sankcije,⁶⁶ bez mogućnosti individualizacije.⁶⁷

Nakon donošenja **Obiteljskog zakona 2003.**⁶⁸ (dalje: ObZ) obiteljskopравни se intervencija u ovom području ograničava na zaštitu djeteta od nasilničkog ponašanja članova njegove obitelji o kojima to dijete, inače, ovisi.⁶⁹ Međutim, smatramo da je upravo zato obiteljskopравни aspekt zaštite od obiteljskog nasilja iznimno značajan. Ne smije se zaboraviti da prava djeteta nisu samo moralna kategorija već prava priznata u međunarodnom i domaćem pravu.⁷⁰

Pravo djeteta na skrb za zdravlje i život te pravo na sigurnost i odgoj u obitelji (čl. 87.) logično slijedi zabrana roditeljima i ostalim članovima obitelji da dijete podvrgavaju ponižavajućim postupcima, duševnom ili tjelesnom nasilju i zlostavljanju (čl. 88.). Intervencija nadležnih tijela potaknuta kršenjem ovih zabrana usmjerena je na zaštitu djeteta, ali istovremeno zadire u roditeljsku skrb i

---

⁶¹ Narodne novine br. 162/1998.

⁶² Do tada su žrtve nasilja unutar obiteljskog doma bile bez zaštite, a sankcioniranje počinitelja ograničeno na slučajeve u kojima je bio počinjen prekršaj protiv javnog reda i mira ili neko kazneno djelo, npr. tjelesna ozljeda.

⁶³ Ipak, neke odgovore je dala praksa. Npr. "... pojam obitelji znatno širi od pojma zajedničkog porodičnog domaćinstva, a za koji je odlučan trajniji život ljudi pod istim krovom. To znači, da ni duža odsutnost člana obitelji ... ne dovodi do gubitka svojstva člana obitelji." VPSRH J-1050/2000 od 5. 4. 2000.

⁶⁴ Zakon o socijalnoj skrbi iz 1997. (Narodne novine br. 73/1997, 27/2001, 59/2001, 82/2001, 103/2003, 44/2006, 79/2007) propisivao je da obitelj čine bračni drugovi, djeca i drugi srodnici koji zajedno žive (čl. 2.).

⁶⁵ "Nasilničko ponašanje u obitelji ... može se ostvariti i jednokratnim grubim vrijeđanjem, prijetnjama, fizičkim napadom ili i drugim težim oblicima zlostavljanja, počinjenih između članova obitelji" – VPSRH IP-11/01 od 13. 12. 2001. "... vika na svoje roditelje i prijetnje da će ih ubiti te pljuvanje na njih predstavlja nasilničko ponašanje u obitelji, koje se sastojalo u grubom vrijeđanju, zastrašivanju i omalovažavanju svojih roditelja." – VPSRH JŽ-1982/03 od 6. 5. 2003.

⁶⁶ Tako VPSRH, rješenjem JŽ-1517/2003 od 16. 4. 2003., ukida po službenoj dužnosti prvostupanjsku odluku jer "... odredbom čl. 362. Obiteljskog zakona ... nije predviđena mogućnost primjene ... bilo koje zaštitne mjere okrivljeniku koji je proglašen krivim za prekršaj nasilja u obitelji...".

⁶⁷ Više o tome: Milas, I., Nasilje u obitelji – pravni aspekti, Zbornik PFZ, 55, 2005., 3-4, str. 983-984.

⁶⁸ Narodne novine br. 116/2003, 17/2004, 136/2004, 107/2007, 57/2011, 61/2011, 25/2013.

⁶⁹ Hrabar, D., Pravni odnosi roditelja i djece, u: Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 256-257.

⁷⁰ Jakovac-Lozić, D., Susreti i druženja djeteta s odvojenim roditeljem u presudama Europskog suda za ljudska prava, Zbornik PFZ, 55, 2005., 3-4, str. 872.

u pravo na poštovanje obiteljskog života, zbog čega zakon propisuje pretpostavke za njihovo poduzimanje.⁷¹

Prema roditelju koji bi provodio bilo kakvo nasilje nad djetetom primijenit će se najteža obiteljskoppravna mjera zaštite prava i dobrobiti djeteta. Točnije, sud će u izvanparničnom postupku lišiti prava na roditeljsku skrb roditelja koji zlorabi ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti i prava, a među, primjerice, navedenim oblicima ponašanja koji se smatraju teškom zloporabom jesu provođenje tjelesnog ili duševnog nasilja nad djetetom te izloženost djeteta nasilju među odraslim članovima obitelji (čl. 114.). Iz navedenoga je jasno da zakonodavac prepoznaje i pasivno ponašanje roditelja kao štetno, izjednačavajući učinak izlaganja djeteta nasilju u obitelji s aktivnim činjenjem nasilja prema samom djetetu. Isto je vidljivo i u ovlasti suda da roditelja koji ne poduzme ništa da bi dijete zaštitio od drugog roditelja koji zlorabi roditeljske odgovornosti liši roditeljske skrbi ili mu oduzme pravo da živi s djetetom i odgaja ga (čl. 115.). Koju će mjeru izreći, procijenit će sud prema okolnostima konkretnog slučaja, ovisno o ozbiljnosti i učestalosti kršenja djetetovih prava, sposobnosti tog roditelja da spriječi nasilje nad djetetom i sl.⁷²

Obiteljsko pravo poznaje još neke oblike intervencije prema roditeljima i drugim članovima obitelji za koje nasilničko ponašanje nije navedeno kao uvjet primjene, ali koje mogu posredno utjecati na zaštitu djeteta od nasilja u obitelji ili, pak, na izbjegavanje istog.⁷³ Oduzimanjem prava da živi s djetetom i odgaja ga može se sankcionirati pasivno držanje roditelja spram štetnih postupaka drugih osoba prema njegovu djetetu (čl. 111.), a roditelju koji ne živi s djetetom moguće je zabraniti neovlašteno približavanje i uznemiravanje djeteta (čl. 116.)⁷⁴ kada je jasno da već svojom blizinom šteti djetetu. Što se tiče drugih članova obitelji, neovlašteno približavanje može se zabraniti baki, djedu, sestri, bratu, odnosno polusestri ili polubratu koji ne žive s djetetom, i to na određenim mjestima (npr. u blizini škole) ili na određenoj udaljenosti, isto kao i uznemiravanje (npr. SMS porukama).⁷⁵ Konačno, maloljetnu sestru, brata, polusestru ili polubrata bi se moglo uputiti u ustanovu socijalne skrbi (čl. 112.) u slučaju poremećaja u ponašanju na njihovoj strani.

---

⁷¹ Korać, A., Sadržaj i doseg prava na poštovanje obiteljskog života u hrvatskom pravnom sustavu, u: Gavella, N., Alinčić, M., Hrabar, D., Gliha, I., Josipović, T., Korać, A., Baretić, M., Nikić, S., Europsko privatno pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2002., str. 272.

⁷² Hrabar, D., op. cit. bilj. 69, str. 302.

⁷³ Praktički sve obiteljskoppravne mjere namijenjene zaštiti osobnih prava djeteta mogu, ili bi trebale, posredno utjecati na zaštitu od obiteljskog nasilja jer im je cilj izazvati pozitivne promjene u roditeljskom funkcioniranju. Osim toga, izricanje tih mjera automatski povlači uključivanje centra za socijalnu skrb u praćenje obiteljskih odnosa. Vidi: Milas, op. cit. bilj. 67, str. 993-994.

⁷⁴ Ponekad odvojeni roditelj na silu pokušava ostvariti kontakte s djetetom protivno ograničenju ili oduzimanju tog prava od strane suda. Statistički podaci Ministarstva socijalne politike i mladih pokazuju da se ova mjera rijetko izriče: http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca (25. 2. 2014.).

⁷⁵ Nadzor nad poštovanjem zabrane provodi policija što zahtijeva i suradnju sa sudom. Roditelj koji krši ovu ili drugu mjeru zaštite djeteta čini kazneno djelo neprovođenja odluke za zaštitu dobrobiti djeteta (čl. 173. KZ-a).

Nužno je osvrnuti se i na specifična postupovna prava koja pripadaju djetetu u navedenim postupcima pokrenutima radi njegove zaštite, a koji se, inače, smatraju hitnima (čl. 263.).⁷⁶, ⁷⁷ Napominjemo da je sud, općenito, dužan tijekom postupka posebno voditi računa o zaštiti prava i interesa djece (čl. 267.) te da, osim što dijete ima pravo osobno tražiti zaštitu prava pred nadležnim tijelima (čl. 89., st. 1.), u postupcima u kojima se odlučuje o njegovim pravima ili interesima ima pravo na prikladan način saznati sve važne okolnosti slučaja, dobiti savjet, izraziti svoje mišljenje i biti upoznato s mogućim posljedicama uvažavanja tog mišljenja (čl. 89., st. 5.).⁷⁸ Ostvarivanje procesnih prava djeteta i sudjelovanje u postupku ne bi trebalo vezivati strogo za njegovu dob već za sposobnost shvaćanja situacije i duševnu zrelost djeteta koje treba procjenjivati individualno,⁷⁹ u svakom konkretnom slučaju.⁸⁰ Pažljivo postupanje, usmjereno na zaštitu najboljeg interesa djeteta, uz poštovanje načela hitnosti, smatramo iznimno važnim u postupcima u vezi s obiteljskim nasiljem u kojima je dijete u naročito osjetljivom položaju. Što se tiče zastupanja djeteta,⁸¹ zaštita njegovih prava u tom bi se pogledu trebala osigurati putem instituta posebnog skrbnika.⁸²

Konačno, radi učinkovite i cjelovite zaštite djeteta, ObZ uspostavlja sustav suradnje nadležnih tijela.⁸³ Osim što su sve pravne i fizičke osobe koje pružaju stručnu pomoć i rješavaju sporove između članova obitelji dužne međusobno surađivati (čl. 4.), svatko je dužan obavijestiti centar za socijalnu skrb o kršenju djetetovih prava za koje sazna, naročito o tjelesnom ili duševnom nasilju nad djetetom ili zlostavljanju (čl. 108., st. 1.).⁸⁴ Centar je dužan ispitati prijavu i

⁷⁶ Više o obiteljskim izvanparničnim postupcima i načelu hitnosti u: Dika, M., Izvanparnični postupci u obiteljskim stvarima, u: Alinčić, M., Dika, M., Hrabar, D., Jelavić, M., Korać, A., Obiteljski zakon, Novine, dvojbe, perspektive, Narodne novine, Zagreb, 2003., str. 137-171.

⁷⁷ Dugotrajanost ove vrste postupaka nije nepoznanica domaćoj sudskoj praksi. Npr. Ustavni sud je odlukom U-III/A/4344/2005 od 22. 3. 2007. utvrdio prekoračenje razumnog roka jer je postupak radi lišenja roditeljske skrbi i određivanja privremene mjere do dana podnošenja ustavne tužbe trajao šest godina, četiri mjeseca i 25 dana.

⁷⁸ Više o tome: Korać Graovac, A., Pravo djeteta da bude saslušano, Opći komentar br. 12. Odbora za prava djeteta, u: Dijete u pravosudnom postupku, Primjena Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava, Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu, Zagreb, 2012., str. 117-137.

⁷⁹ Ustavni sud je odlukom br. U-III/4815/2008 od 30. 6. 2008. odbio ustavnu tužbu i potvrdio ispravnost pobijanih odluka redovnih sudova temeljenih, između ostaloga, na tome što je "Stručni tim Centra za brak i obitelj ... stao na stanovište da je A. M. Š., dijete, koje je u dobi od dvanaest godina i razumije o čemu se radi u ovom postupku, da je izvjesno da ne želi kontaktirati s majkom i da je to izraz njene vlastite volje, da valja poštovati volju djeteta jer neprihvatanje ... vodi do još veće traumatizacije ...".

⁸⁰ Više o postupovnim pravima djeteta: Hrabar, D., Zastupanje djece i postupovna prava djeteta pred sudskim i upravnim tijelima u obiteljskopравни stvarima, Hrvatska pravna revija, 2002., 10, str. 46-53.

⁸¹ Više o tome: Uzelac, A., Rešetar, B., Procesni položaj i zastupanje djeteta u sudskom postupku prema hrvatskom i komparativnom pravu – neka otvorena pitanja, u: Rešetar, B. (ur.), Dijete i pravo, Pravni fakultet u Osijeku, 2009., str. 163-198.

⁸² ObZ predviđa postavljanje posebnog skrbnika djetetu u postupcima radi oduzimanja roditelju prava da živi s djetetom, upućivanja djeteta s poremećajima u ponašanju u odgojnu ustanovu i lišenja roditeljske skrbi (čl. 121.) te uvijek kada je to potrebno zbog sukoba interesa djeteta i roditelja (čl. 167., t. 6.).

⁸³ Hrabar, D., op. cit. bilj. 69, str. 282.

⁸⁴ Ova odredba ima značenje *lex imperfecta* i više je moralne naravi, ali bi, ipak, trebala utjecati na društvenu svijest o važnosti posebne zaštite djece, a govoreći o nasilju u obitelji, možemo je smatrati tim važnijom s obzirom da ObZ ne sadrži niti načelnu zabranu takvog ponašanja.

poduzeti potrebne mjere, a kada je obavijest primio od drugog tijela (npr. policije) ili ustanove (npr. bolnice), dužan ih je obavijestiti o poduzetim radnjama (čl. 108., st. 2. i 3.) te, ovisno o okolnostima, nastaviti dalje tu suradnju. Prije izricanja mjera za zaštitu djeteta sud će pribaviti mišljenje centra za socijalnu skrb (čl. 335.). S druge strane, i sud koji vodi prekršajni ili kazneni postupak u vezi s povredom nekog prava djeteta mora izvijestiti o tome centar za socijalnu skrb i izvanparnični sud te im dostaviti pravomoćnu odluku donesenu u tom postupku (čl. 108., st. 4. i 5.). Očito je samo po sebi koliko ispunjavanje ovih obveza može pridonijeti potpunijoj zaštiti djeteta. Kako roditelji nisu ispunjavali svoje odgovornosti vodeći se poštovanjem integriteta i dostojanstva djeteta,⁸⁵ osim prekršajnih i kaznenih sankcija zbog obiteljskog nasilja usmjerenih na počinitelja, radi zaštite djeteta će, u pravilu, biti potrebna obiteljskoppravna intervencija. Jasno je da zakonodavac, sasvim ispravno, prepoznaje potrebu reagiranja na povrede prava djeteta s različitih aspekata. Zaključno, spomenimo da obiteljskoppravni aspekt zaštite od nasilja u obitelji uključuje i evidentiranje prijava nasilja putem sustava socijalne skrbi, a dostupni podaci iskazani su u tablici br. 1.

Tablica 1. Prijave obiteljskog nasilja evidentirane pri Ministarstvu socijalne politike i mladih⁸⁶

	Ukupno	Prema djeci	Kao oblik grube zlorabe roditeljskih prava i dužnosti
2003.	6007	1556	-
2004.	-	-	1.349
2005.	7.987	2.030	1.504
2006.	10.480	3.151	1.983
2007.	10.438	2.866	1.634
2008.	11.240	2.701	1.963
2009.	11.744	2.775	2.261
2010.	13.302	3.111	2.296
2011.	13.647	1.444	2.346
2012.	13.637	1.350	1.611

⁸⁵ Daly, M. (ur.), *Roditeljstvo u suvremenoj Europi: pozitivan pristup, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti*, Zagreb, 2008., str. 37.

⁸⁶ Podaci za 2003. odnose se na nasilničko ponašanje u obitelji iz čl. 118. ObZ (1998.), a za 2004. je naveden samo podatak o prijavama nasilja u vezi s oduzimanjem roditeljske skrbi iz čl. 115. ObZ (1998.). Ostali podaci odnose se na prijave tjelesnog i duševnog nasilja nad djetetom kao oblik zlorabe roditeljskih dužnosti i prava u smislu čl. 114. ObZ-a. Preuzeto s: http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca (20. 2. 2014.). Porast broja prijava vidljiv u tabl. br. 1. korespondira porastu broja prijava prekršaja obiteljskog nasilja na državnoj razini koji je prikazan *infra*, u tabl. br. 2.

4.3. Prekršajnopравни aspekt zaštite od nasilja u obitelji

Unatoč nedostacima, a istovremeno i zbog njih, odredbe ObZ-a (1998.) o nasilničkom ponašanju u obitelji postigle su određene praktične učinke, potaknuvši daljnje rasprave o ovoj, sve raširenijoj, pojavi. S vremenom je postalo jasno da okolnosti zahtijevaju izradu posebnog propisa koji će sveobuhvatno regulirati ovu problematiku⁸⁷ pa je 2003. donesen "prvi" Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji⁸⁸ (dalje: ZZNO, 2003.). Taj zakon je, s ciljem učinkovite i trajne zaštite žrtve, definirao pojam člana obitelji i koncept obiteljskog nasilja, propisao vrste i svrhu sankcija za počinitelje te stavio naglasak na prevenciju. Bio je relativno kratak (sa 23 članka) i imao niz manjkavosti⁸⁹ koje su onemogućavale njegovu efikasniju provedbu. U tom kontekstu treba podsjetiti na dvije presude ESLJP-a, *Branko Tomašić i dr. protiv Hrvatske* iz 2009. i *A. protiv Hrvatske* iz 2010., kojima je Republika Hrvatska kritizirana zbog neučinkovitog sustava zaštite žrtava obiteljskog nasilja, naročito glede provedbi zaštitnih mjera prema počiniteljima, što je rezultiralo povredom prava podnositelja zahtjeva u oba slučaja.

Unatoč svemu navedenom, ostvaren je konkretni pozitivni napredak u ovom području,⁹⁰ međutim, potreba za otklanjanjem nedostataka ZZNO-a (2003.) i usklađivanja s drugim propisima,⁹¹ uvjetovala je donošenje "novog" **Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji 2009.**⁹² (dalje: ZZNO). Kao svrha Zakona navode se prevencija, sankcioniranje i suzbijanje svih vrsta nasilja u obitelji primjenom odgovarajućih mjera prema počinitelju te ublažavanje posljedica već počinjenog nasilja pružanjem zaštite i pomoći žrtvama (čl. 1., st. 2.). Prekršaj nasilja u obitelji može počinuti samo član obitelji, a ZZNO tim pojmom, u čl. 3., obuhvaća široki krug osoba, točnije: ženu i muškarca u braku, njihovu zajedničku djecu te djecu svakoga od njih, ženu i muškarca u izvanbračnoj zajednici,⁹³ djecu svakoga od

⁸⁷ Vlada je odlučila izraditi poseban zakon o zaštiti od obiteljskog nasilja kojim će se ovo područje cjelovito urediti pa je zaključeno kako nema potrebe da "novi" ObZ sadrži kaznene odredbe. Konačni prijedlog obiteljskog zakona, Republika Hrvatska, Ministarstvo rada i socijalne skrbi, Zagreb, lipanj 2003., str. 102.

⁸⁸ Narodne novine br. 116/2003.

⁸⁹ Definicija člana obitelji nije bila dovoljno široka, a definicija nasilja u obitelji dovoljno precizna pa npr. nije bilo jasno hoće li se svaki fizički napad smatrati nasiljem neovisno o nastanku tjelesne ozljede. Više o ZZNO-u (2003.) i njegovim nedostacima u: Milas, I., op. cit. bilj. 67, str. 985-992. Jedan od glavnih prigovora javnosti se odnosio općenito na kvalifikaciju obiteljskog nasilja kao prekršaja, kažnjivog s najviše 60 dana zatvora u slučaju nanošenja tjelesne ozljede, dok se potonje djelo u drugim okolnostima tretira kao kazneno i strože kažnjava.

⁹⁰ Pokazuju to i podaci o porastu broja prijava nasilja koje prikazujemo *infra*, u tabl. br. 2 i 4. Jačanju društvene svijesti o neprihvatljivosti obiteljskog nasilja pridonijela je i provedba Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2005. do 2007. (Narodne novine br. 182/2004), potom za razdoblje od 2008. do 2010. (Narodne novine br. 126/2007) i, trenutno, za razdoblje od 2011. do 2016. (Narodne novine br. 20/2011).

⁹¹ Prekršajni zakon, Narodne novine br. 107/2007; Zakon o ravnopravnosti spolova, Narodne novine br. 82/2008; Zakon o istospolnim zajednicama, Narodne novine br. 116/2003.

⁹² Narodne novine br. 137/2009, 14/2010, 60/2010.

⁹³ Što se tiče utvrđivanja postojanja izvanbračne zajednice, zaključkom Odjela javnog reda i mira i javne sigurnosti Visokog prekršajnog suda od 30. 11. 2007. određeno je da, kod primjene čl. 3. u vezi s čl. 18. ZZNO-a (2003.), izvanbračna zajednica ne mora trajati tri odnosno dvije godine, već je dovoljno da traje dulje vrijeme, a to će se, u slučaju spora, utvrđivati u konkretnom predmetu.

njih i njihovu zajedničku djecu, srodnike po krvi u ravnoj lozi bez ograničenja, srodnike po krvi u pobočnoj lozi zaključno s trećim stupnjem, tazbinske srodnike zaključno s drugim stupnjem u bračnoj i izvanbračnoj zajednici, osobe koje imaju zajedničku djecu, skrbnika i štíćenika, udomitelja, korisnika smještaja u udomiteljskoj obitelji i članove njihovih obitelji dok takav odnos traje. Također, popunjena je zakonska praznina pa definicija uključuje ženu i muškarca koji su živjeli zajedno u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici te djecu svakoga od njih i njihovu zajedničku djecu, ako su nakon prekida bračne ili izvanbračne zajednice povod sukoba bili upravo bivši bračni ili izvanbračni odnosi. Praksa je pokazala da se obiteljsko nasilje nerijetko događa i među bivšim bračnim i izvanbračnim drugovima pa je bilo nužno i njih obuhvatiti. Konačno, pojam člana obitelji, odnosno primjena ovoga Zakona proširena je i na osobe koje prema posebnom propisu žive u istospolnoj zajednici (čl. 7.).

Nasilje u obitelji se čl. 4. definira kao svaki oblik tjelesnog nasilja, neovisno o nastanku tjelesne ozljede, psihičkog, spolnog ili ekonomskog nasilja. Među primjerima ponašanja koja se smatraju obiteljskim nasiljem navode se tjelesno kažnjavanje i drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci u odgojne svrhe, spolno nasilje, odnosno spolno uznemiravanje, uhođenje ili uznemiravanje preko sredstava za komuniciranje, medija ili na drugi način, protupravna izolacija ili ugrožavanje slobode kretanja.⁹⁴ Uključivanjem ekonomskog nasilja⁹⁵ u definiciju, popunjena je još jedna zakonska praznina.

Kao prekršajnopravne sankcije za zaštitu od nasilja u obitelji ZZNO u čl. 10., st. 2. propisuje zaštitne mjere, kaznu zatvora, novčanu kaznu i druge prekršajnopravne sankcije predviđene Prekršajnim zakonom. Zaštitne mjere koje sud može primijeniti prema počinitelju jesu: obvezni psihosocijalni tretman, zabrana približavanja žrtvi nasilja u obitelji, zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju, udaljavanje iz stana, kuće ili nekoga drugoga stambenog prostora, obvezno liječenje od ovisnosti, oduzimanje predmeta koji je namijenjen ili uporabljen u počinjenju prekršaja (čl. 11., st. 2.). Te se mjere razrađuju dalje u Zakonu (čl. 12. – 19.), a način izvršenja svake od njih određuje se provedbenim propisima. Sud ih može primijeniti samostalno, bez izricanja kazne ili druge prekršajnopravne sankcije, i to po službenoj dužnosti i na zahtjev ovlaštenog tužitelja ili žrtve (čl. 18.).

Upravo primjenom zaštitnih mjera, naročito onima usmjerenima na psihosocijalni tretman i liječenje, može se postići kvalitetniji učinak u odnosu na izricanje same kazne, pogotovo u odnosu na novčanu kaznu koja pogađa i

⁹⁴ Navode se još: psihičko nasilje, odnosno primjena psihičke prisile koja uzrokuje osjećaj straha, ugroženosti, uznemirenosti ili povrede dostojanstva, zatim verbalno nasilje i napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima ili na drugi način grubo verbalno uznemiravanje.

⁹⁵ Čl. 4. pod ekonomskim nasiljem podrazumijeva oštećenje ili uništenje osobne i zajedničke imovine, zabranu ili onemogućavanje korištenja osobne i zajedničke imovine ili pokušaj da se to učini, oduzimanje prava ili zabranu raspolaganja osobnim приходima ili imovinom stečenom osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja ili rada, prisiljavanje na ekonomsku ovisnost, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i skrb o djeci ili drugim uzdržavanim članovima zajedničkog kućanstva.

članove obitelji nasilnika. Međutim, uvijek ostaje pitanje stvarnih mogućnosti njihove provedbe, vrlo često zbog nedostatka odgovarajućeg stručnog kadra i institucija, odnosno, novca (npr. psihosocijalni tretman).⁹⁶ Također, problem izaziva pronalaženje odgovarajućeg smještaja (u slučaju udaljenja iz stana), dok je provedbu nekih mjera već po prirodi stvari teže nadzirati (zabrana uhođenja ili uznemiravanja). Problematična je i činjenica da sud, kada postoji opasnost da bi počinitelj mogao ponovno počinuti nasilje, određuje zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana (čl. 12) i obveznog liječenja od ovisnosti (čl. 16.) bez prethodno provedenog medicinskog vještačenja. Tako je prepušteno sucima, koji nisu dovoljno stručno educirani u tom pogledu, da sami procjenjuju potrebu primjene navedenih mjera pa se iste često izriču bez dovoljno detaljne analize cjelokupne situacije.⁹⁷

Zaštitnu mjeru zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji sud će primijeniti prema počinitelju kada postoji opasnost da bi ponovno mogao počinuti nasilje u obitelji i odrediti mjesta ili područja te udaljenost ispod koje se ne smije približiti žrtvi (čl. 13.). Osim što je i inače teško kontrolirati poštovanje ove zabrane, ona je naročito upitne svrhovitosti kada se izriče osobama koje i dalje žive u zajedničkom kućanstvu što je u hrvatskim socio-ekonomskim prilikama najčešći slučaj. Isti praktični problem postoji i kod izricanja zaštitne mjere udaljenja iz stana, a u javnosti se mogu čuti i prigovori zbog toga što žrtva češće napušta stan umjesto počinitelja. Međutim, neovisno o tome tko stan napušta, nedostatak odgovarajućeg smještaja pojavljuje se kao glavni problem. Nadalje, ne vodi se uvijek računa o potrebi izricanja navedenih mjera i radi zaštite djeteta koje je prisustvovalo nasilju, iako sam čin nasilja nije počinjen izravno prema njemu. Konačno, sa stajališta presumpcije nevinosti okrivljenika može biti upitna mogućnost primjene ove mjere,⁹⁸ isto kao i zabrane približavanja žrtvi te zabrane uznemiravanja, već i prije pokretanja prekršajnog postupka radi otklanjanja izravne životne ugroženosti žrtve (čl. 19.), iako se, s druge strane, može smatrati dobrodošlom sa stajališta ugroženih osoba.

Prekršajne odredbe, nešto strože nego ZZNO (2003.), propisuju kažnjavanje počinitelja obiteljskog nasilja novčanom kaznom od najmanje 1.000,00 kn ili kaznom zatvora do 90 dana. Nasilje u obitelji počinjeno u nazočnosti djeteta, maloljetne osobe ili osobe s invaliditetom kaznit će se s najmanje 6.000,00 kn ili kaznom zatvora od najmanje 30 dana, a takvo ponovljeno nasilje s najmanje 7.000,00 kn ili zatvorom od najmanje 45 dana. Potonji raspon kazni je predviđen i za obiteljsko nasilje počinjeno na štetu djeteta,⁹⁹ maloljetne osobe ili osobe s

---

⁹⁶ Naročito je to bio problem za vrijeme primjene ZZNO-a (2003.) jer su tek 2008. zaključeni prvi ugovori sa subjektima ovlaštenima za provedbu takvog tretmana.

⁹⁷ Ipak, treba reći da i Prekršajni i Kazneni zakon omogućavaju određivanje psihosocijalnog tretmana i liječenja od ovisnosti kao posebnih obveza uz uvjetnu osudu bez prethodnog vještačenja (čl. 45.-45.a PZ-a; čl. 62.-63. KZ-a).

⁹⁸ Josipović, I., Rašo, M., Posebni režimi prekršajnopravne zaštite od nasilničkog ponašanja u obitelji, u: Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Inženjerski biro d.d., Zagreb, svibanj 2007., str. 78.

⁹⁹ Zakonom nije napravljena razlika u minimalnim kaznama u slučaju ponovljenog nasilja u nazočnosti

invaliditetom, a najstroža je sankcija propisana za takvo ponovljeno nasilje – novčana kazna od najmanje 15.000,00 kn ili kazna zatvora najmanje 60 dana (čl. 19.). Nepostupanje prema izrečenoj zaštitnoj mjeri kažnjava se s najmanje 3.000,00 kn ili zatvorom od najmanje 10 dana (čl. 22., st. 2.). Međutim, među glavnim prigovorima važećem pravnom uređenju zaštite od obiteljskog nasilja koji se ističu u javnosti upravo su prigovori glede propisanih sankcija, blage sudske prakse, prečestog izricanja novčane kazne kojom se kažnjava i žrtva i cijela obitelj te čestog izjednačavanja žrtve i nasilnika time što ih se oboje kažnjava.

Postupci pokrenuti prema ovome Zakonu su hitni (čl. 5.) uz prioritarnu zaštitu interesa djece. Tijela nadležna poduzimati radnje u vezi s nasiljem u obitelji dužna su međusobno surađivati uz konkretnu obvezu, istovjetnu onoj iz čl. 108., st. 4. i 5. ObZ-a, da sud koji vodi postupak zbog obiteljskog nasilja u kojemu je žrtva dijete mora o tome odmah obavijestiti nadležna tijela socijalne skrbi radi poduzimanja mjera za zaštitu djeteta (čl. 6.). Inzistiranje na hitnosti je potpuno opravdano, pogotovo kada su djeca u pitanju. Žurnim postupanjem se, naročito kada je potrebno istodobno odrediti i obiteljskopravne mjere zaštite, ujedno štiti obiteljski život roditelja i djeteta koji su bili žrtve nasilja. Pored toga, sva nadležna tijela kao i zdravstveni radnici, stručni radnici u djelatnosti socijalne skrbi, odgoja i obrazovanja, vjerskim ustanovama i udrugama civilnog društva u djelokrugu djece i obitelji obvezni su prijaviti počinjenje nasilja u obitelji za koje saznaju u obavljanju svojih poslova (čl. 8.). Međutim, kažnjivost nepostupanja po navedenoj obvezi (s najmanje 3.000 kn; čl. 21.) u praksi može predstavljati problem, naročito za civilne udruge i slične subjekte kojima se žrtve nasilja često obraćaju bez namjere (barem u tom trenutku) da nasilje doista i prijave.

Zakon obvezuje nadležna ministarstva na donošenje odgovarajućih provedbenih propisa (čl. 24., 25. i 26.)¹⁰⁰ od kojih možemo istaknuti Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji stavljene u nadležnost policije.¹⁰¹ Nadležnost policijske postaje za provedbu zaštitnih mjera¹⁰² određuje se prema prebivalištu ili boravištu žrtve obiteljskog nasilja (čl. 2.). Pripremu,

---

djeteta i nasilja nad samim djetetom. Ukazuje se na potrebu podizanja donje granice propisanih kazni u slučaju nasilja nad djetetom. Tako: Milas, I., op.cit. bilj. 67, str. 992.

¹⁰⁰ Propisan je rok od šest mjeseci, ali dosada su donesena samo dva provedbena propisa: Pravilnik o načinu provedbe zaštitne mjere obveznog liječenja od ovisnosti (Narodne novine br. 5/2011) i Pravilnik o sadržaju obvezne evidencije i izvješća, načina prikupljanja, obrade i pohrane statističkih podataka iz područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine br. 105/2011). Još uvijek su na snazi Pravilnik o načinu i mjestu provođenja psihosocijalnog tretmana (Narodne novine br. 29/2005 i 78/2006), Poslovnik o radu Povjerenstva za praćenje i unapređivanje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka, te izvršenja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji (Narodne novine br. 18/2004) te Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji iz 2005., iako je Ministarstvo socijalne politike i mladih u studenom 2012. pokrenulo javnu raspravu o njegovim izmjenama. Vlada je u studenome 2012. donijela Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.

¹⁰¹ Narodne novine br. 27/2004. Dakle, još jedan od "starih" provedbenih propisa.

¹⁰² Prema čl. 1., policija je nadležna za provedbu triju zaštitnih mjera: zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji, zabrane uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju te udaljenja iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora. Pravilnik utvrđuje opća pravila za provedbu tih mjera i detaljno razrađuje provedbu svake od njih s obzirom na njezine posebnosti.

planiranje i provedbu zaštitne mjere izvršava specijalizirani policijski službenik¹⁰³ uz eventualnu dopunu rješenja o izricanju zaštitne mjere od strane suda ako to rješenje ne sadrži precizne podatke o svim okolnostima bitnima za provedbu mjere (čl. 4.). Osim što detaljno razrađuje dužnosti voditelja mjere i način provedbe zaštitnih mjera, Pravilnik obvezuje Ministarstvo unutarnjih poslova na vođenje evidencija o zaštitnim mjerama iz policijske nadležnosti (čl. 18.),¹⁰⁴ a policijske postaje na vođenje spisa o postupanju povodom zaštitnih mjera koje su provodili, kao i čuvanje tih podataka deset godina od završetka provedbe zaštitne mjere (čl. 19.). Mišljenja smo da je potrebno kontinuirano raditi na edukaciji policijskih službenika, ali i svih drugih osoba koje rade na slučajevima obiteljskog nasilja,¹⁰⁵ pogotovo jer se nerijetko prigovara načinu postupanja nadležnih tijela u izravnom radu sa žrtvama.¹⁰⁶

4.4. Kaznenopravni aspekt zaštite

U hrvatsko kazneno zakonodavstvo je 2000. godine, izmjenama Kaznenog zakona iz 1997.¹⁰⁷ (dalje: KZ, 1997.), prvi put uvedeno kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji koje čini član obitelji koji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponižavajući položaj (čl. 215.a). Od samog početka primjene navedeno kazneno djelo je bilo kritizirano kako od teoretičara, tako i praktičara prije svega zbog nedovoljno jasnog zakonskog opisa koji je izazivao velike poteškoće u praktičnoj primjeni, a za koji se smatralo da krši načelo zakonitosti, odnosno načelo određenosti opisa kaznenog djela i dovodi u pitanje jednakost građana pred zakonom.¹⁰⁸

Nadalje, kazneno djelo iz čl. 215.a isprepletalo se s mnogim drugim kaznenim djelima (tjelesne ozljede, seksualni delikti, zlostavljanje i zapuštanje djeteta itd.), a pitanje stjecaja nije bilo jasno riješeno kao ni razgraničenje s prekršajima iz

---

¹⁰³ Voditelj mjere dužan je provjeravati sigurnost žrtve, uputiti žrtvu u mjere samozaštite, izraditi plan provedbe zaštitne mjere i redovito kontrolirati tu provedbu. Pravilnik ukazuje na nužnost suradnje žrtve i voditelja mjere.

¹⁰⁴ U pitanju su zbirke podataka o zaštitnim mjerama, počiniteljima kojima su izrečene zaštitne mjere te žrtvama koje su štice provedbom zaštitnih mjera.

¹⁰⁵ O utjecaju edukacije policijskih službenika na rad sa žrtvama obiteljskog nasilja vidi: Ruff, L., Does training matter? Exploring police officer response to domestic dispute calls before and after training on intimate partner violence, *Police Journal*, vol. 85, 2012., no. 4, 285-300.

¹⁰⁶ Više o tome: Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Izvješće o radu za 2010. godinu, Zagreb, ožujak 2011., str. 87-94. Za napomenuti je da se najviše prigovora odnosilo na postupanje centara za socijalnu skrb.

¹⁰⁷ Kazneni zakon koji je bio na snazi do 1. 1. 2013., Narodne novine br. 110/1997, 27/1998, 50/2000, 129/2000, 51/2001, 111/2003, 190/2003, 105/2004, 84/2005, 71/2006, 110/2007, 152/2008, 57/2011, 143/2012.

¹⁰⁸ Detaljnije o problemima u primjeni čl. 215.a: Horvatić, Ž. (ur.), Rječnik kaznenog prava, Masmedia, Zagreb, 2002., definicija: nasilničko ponašanje u obitelji, str. 285-286; Pavišić, B., Grozdanić, V., Vekić, P., Komentar kaznenog zakona, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 534-537; Bačić, F., Pavlović, Š., Komentar kaznenog zakona, Organizator, Zagreb, 2004., str. 753-756; Turković, K., Kaznena djela protiv braka, obitelji i mladeži, u: Novoselec P. (ur.), Posebni dio kaznenog prava, prvo izdanje, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2007., str. 211-213; Grozdanić V., Škorić M., Vinja I., op. cit. bilj. 23., str. 669-698.

ZZNO-a.¹⁰⁹ Nažalost, ni sudska praksa nije zauzela jedinstveno stajalište pa su često skoro ista ponašanja različito kažnjavana, ponekad kao kazneno djelo, ponekad kao prekršaj.¹¹⁰ Nakon presude ESLJP-a *Maresti protiv Hrvatske*¹¹¹ u kojoj je utvrđena povreda čl. 4. Protokola 7. EKLJP-a (povreda načela *ne bis in idem* kumulacijom prekršajnog i kaznenog postupka za isto djelo), Vlada je zaključila kako treba preispitati sve dvostruke inkriminacije istog kažnjivog ponašanja kao kaznenog djela i prekršaja te tako izbjeci da se okrivljeniku dva puta sudi za isto činjenično stanje.¹¹²

Svi navedeni problemi i razlozi doveli su do ukidanja čl. 215.a prilikom donošenja Kaznenog zakona 2013.¹¹³ (dalje: KZ). Člankom 87. izmijenjen je niz definicija pojmova u odnosu na KZ (1997.), npr. definicija pojma djeteta¹¹⁴ i člana obitelji,¹¹⁵ a uvedene su neke nove, npr. izvanbračnog druga¹¹⁶ i istospolnog partnera. Pojam bliske osobe koji obuhvaća članove obitelji, bivše bračne ili izvanbračne drugove ili istospolne partnere i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu (čl. 87., st. 9.) uveden je zbog specifičnog međusobnog odnosa svih osoba koje su njime obuhvaćene, a kojima je potrebno pružiti pojačanu kaznenopravnu zaštitu.¹¹⁷ Stoga je počinjenje kaznenih djela s elementima nasilja prema bliskoj osobi propisano kao kvalifikatorna okolnost tih kaznenih djela, u skladu sa zahtjevima Konvencije.

¹⁰⁹ Jedina razlika bila je u tome što kazneno djelo iz čl. 215.a za posljedicu ima dovođenje člana obitelji u ponižavajući položaj dok su ostali elementi ovog kažnjivog ponašanja većinom identični s prekršajem. Vrhovni sud navodi da je osnova razlikovanja između prekršaja i kaznenog djela u intenzitetu radnje i da je radnja manjeg intenziteta lakši oblik nasilja te predstavlja prekršaj: "Nužno je da radnja bude određenog intenziteta, većinom da se ponavlja u određenim vremenskim razmacima (koji ne mogu biti predugi) pri čemu modus operandi može i varirati "... VSRH III-Kr 149/08-3 od 22. 7. 2009.

¹¹⁰ Više u: Martinović, I., Kaznenopravni aspekti obiteljskog nasilja, Ljudska prava žena – Razvoj na međunarodnoj i nacionalnoj razini 30 godina nakon usvajanja Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, u: Radačić, I., Vince Pallua, J. (ur.), Zbornik Instituta Ivo Pilar, Zagreb, 2011., str. 263–280.

¹¹¹ Više o presudi u: Đurđević, Z., Ivičević Karas, E. (ur.), Presude Europskog suda za ljudska prava protiv Republike Hrvatske u kaznenim predmetima, Pravni fakultet u Zagrebu, siječanj 2013., str. 56–60; Novosel, D., Rašo, M., Burić, Z., Razgraničenje kaznenih djela i prekršaja u svjetlu presude Maresti protiv Hrvatske, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, 17, 2010., 2, str. 785-812.

¹¹² Prijedlog Kaznenog zakona, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, srpanj 2011., str. 8.

¹¹³ Kazneni zakon, Narodne novine br. 125/2011, 144/2012.

¹¹⁴ Nova definicija usklađena je s čl. 1. Konvencije UN-a o pravima djeteta iz 1989. i čl. 3. Konvencije VE-a o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja iz 2007., a izbrisan je pojam maloljetne osobe.

¹¹⁵ Za razliku od KZ-a (1997.), pojam član obitelji obuhvaća i istospolne partnere, ali definicija više ne uključuje bivše bračne i izvanbračne drugove koji su sada obuhvaćeni novim zakonskim pojmom bliske osobe.

¹¹⁶ Navedeni pojam bio je korišten u Kaznenom zakonu i ranije, ali nije bio naveden među definicijama pojmova te je njegovo tumačenje ostavljeno sudskoj praksi. Nova definicija iz KZ-a, nažalost, nije usklađena s definicijom istog pojma iz ObZ-a. Naime, ne traži se trajanje zajednice od tri godine ili kraće uz rođenje djeteta već KZ traži da izvanbračna zajednica ima trajniji karakter, što je opet vrlo neprecizan pojam koji će sudska praksa morati određivati. Isto tako, za postojanje izvanbračne zajednice nije dovoljno da je u istoj rođeno dijete nego se uz to kumulativno traži da traje kraće vrijeme što je, opet, različito u odnosu na ObZ. Vidi: Garačić, A., Novi Kazneni zakon, Organizator, Zagreb, 2013., str. 257.

¹¹⁷ Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, listopad 2012., str. 24.

Kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji je sada raspoređeno u čak osam različitih kaznenih djela: tjelesna ozljeda (čl. 117.), teška tjelesna ozljeda (čl. 118.), osobito teška tjelesna ozljeda (čl. 119.), prisila (čl. 138.), prijetnja (čl. 139.), uvreda (čl. 147.), teška kaznena djela protiv spolne slobode (čl. 154.), teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (čl. 166.),¹¹⁸ uključujući i kazneno djelo teškog ubojstva (čl. 111., st. 3.).

Ubojstvo bliske osobe koju je počinitelj već zlostavljao propisano je kao nova kvalifikatorna okolnost (čl. 111., st. 3.), u skladu sa zahtjevima Konvencije. Žrtve su osobe izložene dugotrajnom nasilju zbog čega često ne mogu racionalno ocijeniti situaciju i oduprijeti se nasilniku. Tako postaju lake mete najtežih kaznenih djela pa im je potrebno pružiti pojačanu kaznenopravnu zaštitu. Pojam zlostavljanja obuhvaća i nasilje u obitelji, a za dokazivanje zlostavljanja nije potrebno da je prethodno proveden prekršajni ili kazneni postupak protiv počinitelja, kao ni njegova osuda.¹¹⁹ Kazneno djelo tjelesne ozljede (čl. 117.) sadrži opću definiciju obične tjelesne ozljede, a radnja počinjenja sastoji se od tjelesnog ozljeđivanja ili narušenja zdravlja drugoga. Nije definirano u čemu se sastoji tjelesno ozljeđivanje već se tzv. sustavom eliminacije utvrđuje da se svaka tjelesna ozljeda koja nema svojstvo teške tjelesne ozljede ili osobito teške tjelesne ozljede smatra tjelesnom ozljedom iz čl. 117.¹²⁰ Za nanošenje tjelesne ozljede bliskoj osobi postupak se pokreće po službenoj dužnosti, također, u skladu sa zahtjevima Konvencije.¹²¹

Kazneno djelo prisile (čl. 138.) sadržajno se nije mijenjalo. Prisilom se napada sloboda odlučivanja i sloboda djelovanja žrtve primjenom sile ili prijetnje u cilju iznuđivanja nekog ponašanja koje ne mora biti konkretizirano. Slična situacija je i s kaznenim djelom prijetnje (čl. 139.) koje se čini stavljanjem u izgled nekog zla koje se mora sastojati u povredi života, tijela, slobode, časti, imovine osobe kojoj je prijetnja upućena ili njoj bliskih osoba.¹²² U pravilu se radi o kaznenim djelima koje se progoni po privatnoj tužbi ili prijedlogu, ali u slučaju počinjenja prema bliskoj osobi postupak se pokreće po službenoj dužnosti. Kod ovih kaznenih djela može se raditi o obliku psihičkog nasilja koje se provodi primjenom prisile, s ciljem da se žrtva ponaša na željeni način, ili prijetnje, da bi se kod žrtve izazvali strah, nesigurnost ili ugroženost. Ostao je isti i zakonski opis kaznenog djela

---

118 Turković, K., Novoselec, P., Grozdanić, V., Kurtović Mišić, A., Derenčinović, D., Bojanić, I., Munivrana Vajda, M., Mrčela, M., Nola, S., Roksandić Vidlička, S., Tripalo, D., Maršavelski, A., Komentar Kaznenog zakona, Narodne novine, Zagreb, 2013., str. 600. (dalje: Turković i dr., Komentar Kaznenog zakona...).

119 Derenčinović, D. (ur.), Cvitanović, L., Munivrana Vajda, M., Turković, K., Posebni dio kaznenog prava, Sveučilište u Zagrebu, 2013., str. 64-65; Turković, K., Maršavelski, A., Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona – pregled pet glava, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, 17, 2010., 2, str. 503-551.

120 Pavlović, Š., Kazneni zakon (zakonski tekst, obrazloženje, poveznice, komentar, sudska praksa), Libertin naklada, Rijeka, 2012., str. 253.

121 Vidi više: Derenčinović, D. (ur.) i dr., op. cit. bilj. 119, str. 95–107.

122 Prijetnja po svom sadržaju mora biti ozbiljna, te je dovoljno da je podobna da ustraši ili uznemiri onoga kojemu je upućena. Ne traži se da je osjećaj straha ili uznemirenosti uistinu i nastao jer se radi o kaznenom djelu apstraktnog ugrožavanja. Za postojanje kaznenog djela nije potrebno da je počinitelj imao namjeru navedenu prijetnju i realizirati. Vidi više: Novoselec, P. (ur.) i dr., op. cit. bilj. 108, str. 68–72.

uvrede (čl. 147.) kojim se vrijeđa tuđe ljudsko dostojanstvo na način da se o određenoj osobi, koja ne mora biti imenovana, verbalno, znacima ili simbolički iznosi negativan omalovažavajući stav. Za postojanje djela potrebno je da za uvredu saznaju oštećenik ili treća osoba, a kažnjava se samo namjerna uvreda. I dalje postoji mogućnost retorizije pa u slučaju da uvrijeđeni uzvrati uvredu, sud može oba počinitelja osloboditi od kazne (čl. 147., st. 3.)¹²³

Kaznena djela protiv spolne slobode (glava XVI.) doživjela su velike izmjene. Uvedeno je potpuno novo kazneno djelo *spolni odnošaj bez pristanka* (čl. 152.) kojim se kažnjava svaki spolni odnos i s njime izjednačena spolna radnja bez pristanka žrtve dok kazneno djelo silovanja postaje njegov kvalificirani oblik.¹²⁴ Konvencija, koja navedenu problematiku definira u čl. 36. (seksualno nasilje uključujući silovanje), također zahtijeva od država stranaka da kriminaliziraju svaki nekonsenzualni spolni odnos.¹²⁵

Kod slučajeva nasilja u obitelji jako je važno žrtvi u što kraćem roku pružiti odgovarajuću zaštitu i pomoć, ali reakcija društva na nasilje treba obuhvatiti aktivne mjere i prema počinitelju kako bi se spriječilo takvo ponašanje u budućnosti. Upravo po tom pitanju je KZ donio velike novine na području kaznenopravnih sankcija, a neke od njih su prvi put uvedene po uzoru na rješenja predviđena prvenstveno njemačkim i austrijskim kaznenim zakonodavstvom. Cilj novih mjera je, također, i usklađivanje s Konvencijom i otklanjanje postojećih nedostataka sustava.¹²⁶

Kazneni zakon objedinjuje sve posebne obveze u čl. 62.,¹²⁷ a one se, u pravilu, dijele u dvije kategorije: 1. obveze reparacije ili plaćanja i 2. specijalno preventivne obveze.¹²⁸ Posebne obveze koje se mogu primijeniti u slučajevima nasilja u

¹²³ Vidi: Garačić, A., op. cit. bilj. 116, str. 344–350.

¹²⁴ Nove izmjene u skladu su sa suvremenim shvaćanjima izraženima i u praksi ESLJP-a koji je u presudi M.C. v. Bulgaria (no. 39272/98.) zauzeo stav prema kojem zemlje članice, u skladu s prevladavajućim standardima i trendovima, trebaju zahtijevati inkriminiranje i efektivno gonjenje svakog nedobrovoljnog spolnog odnošaja čak i u odsustvu bilo kakvog fizičkog otpora. Jednak stav o ovom pitanju ima i Svjetska zdravstvena organizacija i VE u svojoj Preporuci Rec (2002.) 5. Vidi više: Prijedlog Kaznenog zakona, op. cit. bilj. 112, str. 185–186.

¹²⁵ Novost je i to što st. 3. čl. 152. KZ-a predviđa podjelu tereta dokazivanja jer žrtva prvo mora dokazati postojanje spolnog odnosa i jednu od navedenih okolnosti, a okrivljenik će tada morati dokazivati postojanje pristanka. Praksa ESLJP-a dopuštala je to u više slučajeva (npr. Salabiaku v. France, no. 10519/83, par. 26.). Vidi više: Derenčinović, D. (ur.) i dr., op. cit. bilj. 119, str. 157–171; Turković, K. i dr., op. cit. bilj. 118, str. 205–214.

¹²⁶ Detaljnije o novim sigurnosnim mjerama vidi: Kurtović Mišić, A., Krstulović Dragičević, A., Kazneno pravo (Temeljni pojmovi i instituti), Udžbenici Sveučilišta u Splitu, Split, 2014., str. 205–214.

¹²⁷ Prema čl. 62., st. 2. KZ-a sud može počinitelju, u svrhu odvratanja od počinjenja kaznenog djela, izreći posebne obveze ako ocijeni "kako je njihova primjena nužna za zaštitu zdravlja i sigurnosti osobe na čiju je štetu kazneno djelo počinjeno ili kad je to nužno za otklanjanje okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje kaznenog djela". Iz toga jasno proizlazi dvostruki karakter posebnih obveza: zaštita žrtve i pomoć počinitelju. Zakon propisuje 15 posebnih obveza koje nisu nabrojene taksativno jer postoji i generalna klauzula koja sudu omogućava da izrekne neke "druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo" (čl. 62., st. 2., t. 16.). Posebne obveze uvijek su fakultativne, a može se izreći jedna ili više njih, ne smiju biti nerazumne, nemoguće i protivne dostojanstvu počinitelja.

¹²⁸ Turković, K., Maršavelski, A., Reforma sustava kazni u novom Kaznenom zakonu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, 19, 2012., 2, str. 810.

obitelji su: sudjelovanje ili nastavak sudjelovanja u postupku psihosocijalnog tretmana u zdravstvenim ustanovama, ili u pravnim osobama, ili kod fizičkih osoba ovlaštenih za provedbu psihosocijalnog tretmana; zabrana približavanja žrtvi ili nekim drugim osobama; napuštanje doma na određeno vrijeme ako se radi o djelima obiteljskog nasilja; zabrana uznemiravanja ili uhođenja žrtve ili neke druge osobe. Inzistira se na što većoj individualizaciji te je sudu omogućena fleksibilnost u pogledu vremena trajanja obveza, a njihovo izvršenje uređuje Zakon o probaciji.¹²⁹

Neke nove sigurnosne mjere KZ uvodi po uzoru na rješenja ZZNO-a čime je uklonjen nedostatak u sustavu prema kojem je ove mjere bilo moguće izreći počiniteljima prekršaja, ali ne i počiniteljima kaznenih djela. Obvezan psihosocijalni tretman (čl. 70.),¹³⁰ s ciljem osiguranja adekvatne pomoći počiniteljima kaznenih djela s elementima nasilja,¹³¹ izriče se ako postoji opasnost od ponovnog počinjenja istog ili sličnog djela. Izvršava se u skladu s Pravilnikom o načinu i mjestu provođenja psihosocijalnog tretmana.¹³² U modernom kaznenom zakonodavstvu sve se više uviđa potreba pružanja pomoći ne samo žrtvi, nego i počinitelju kaznenih djela kako bi se osigurala njegova resocijalizacija i spriječilo ponavljanje nasilja jer se problem može rješavati jedino otklanjanjem uzroka takvog ponašanja. Zabrana približavanja (čl. 73.) izriče se počinitelju različitih kaznenih djela, između ostalog i kaznenih djela nasilja, na način da mu se zabranjuje približavanje određenoj osobi (žrtvi, drugoj osobi ili grupi osoba) u slučaju opasnosti od ponavljanja djela. Uz zabranu približavanja određenim osobama, mogu se ograničiti i mjesta kojima se počinitelj može približavati (npr. školi ili vrtiću)¹³³ te se na ovu sigurnosnu mjeru ne primjenjuje vikarijski sustav.¹³⁴

Primjena mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva (čl. 74.)¹³⁵ ograničena je na počinitelje koji su kazneno djelo nasilja počinili prema članovima zajedničkog kućanstva, a u slučaju opasnosti od ponovnog počinjenja takvog kaznenog djela. Podrazumijeva dužnost okrivljenika da "u pratnji policijskog službenika, po pravomoćnosti presude napusti stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor koji čini zajedničko kućanstvo..." s tim da se ni kod ove sigurnosne mjere ne primjenjuje vikarijski sustav. Postavlja se pitanje kako će na primjenu ove mjere utjecati vlasničkopravni odnosi, tj. može li se ona izreći prema osobi koja je vlasnik

¹²⁹ Narodne novine br. 143/2012.

¹³⁰ Vidi više: Novoselec, P., Bojanić I., Opći dio kaznenog prava, četvrto, izmijenjeno izdanje, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2013., str. 458–459.

¹³¹ Primjena sigurnosne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana ograničena je na počinitelje kaznenih djela nasilja premda i kod nekih drugih vrsta kaznenih djela postoji potreba takvog tretmana počinitelja. Potrebno je primjenu navedene mjere proširiti na širi spektar počinitelja. Pavlović, Š., op. cit. bilj. 120, str. 147.

¹³² Narodne novine br. 29/2005 i 78/2006.

¹³³ Turković, K. i dr., op. cit., bilj. 118, str. 107–108.

¹³⁴ Vikarijski se sustav primjenjuje kod dualističkog sustava kaznenopravnih sankcija, te se prema njemu trajanje sigurnosne mjere uračunava u izvršenje kazne. Horvatić, Ž. (ur.), op. cit. bilj. 111, str. 641.

¹³⁵ Vidi više: Grozdanić, V., Škorić, M., Martinović, I., Kazneno pravo Opći dio, Rijeka, 2013., str. 251.

stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora iz kojega ga se primjenom mjere udaljava.¹³⁶

Primjena odredbe u praksi će pokazati njezinu efikasnost i moguće nedostatke.¹³⁷

Po uzoru na njemačka rješenja, ali i kao posljedica presude ESLJP-a *Tomašić i dr. protiv Hrvatske* iz 2009.,¹³⁸ uveden je zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora (čl. 76.).¹³⁹ Radi se o obliku postpenalne pomoći¹⁴⁰ koji se provodi s ciljem pomoći osuđeniku u što lakšoj integraciji u društvo, ali i dodatne zaštite žrtava najtežih kaznenih djela.¹⁴¹ Ne provodi se prema osuđenicima koji su pušteni na uvjetan otpust jer kod njih postoji pozitivna prognoza ponašanja. Međutim, može se postaviti pitanje je li opravdano počinitelja nakon izdržane kazne opet provjeravati i je li to u skladu s našim dosadašnjim kaznenopravnim sustavom.¹⁴²

---

¹³⁶ Turković smatra da vlasničkopravni odnosi nemaju utjecaj na izricanje ove mjere. Turković, K. i dr., op. cit. bilj. 118, str. 109.

¹³⁷ S obzirom na velike izmjene KZ-a u području sigurnosnih mjera i posebnih obveza, postavlja se pitanje što učiniti u situaciji njihova preklapanja. Neke od njih su sadržajno identične, ali, ipak, imaju posve različitu primjenu. Sigurnosne mjere primjenjuju se uz kaznu zatvora ili novčanu kaznu i njihovo nepoštovanje jest zasebno kazneno djelo, dok se posebne obveze izriču uz uvjetnu osudu, djelomičnu uvjetnu osudu, rad za opće dobro i uvjetni otpust te njihovo nepoštovanje ima za posljedicu opoziv navedenih sankcija. Turković, K., Maršavelski, A., op. cit. bilj. 128, str. 813.

¹³⁸ Presudom je utvrđeno da je Hrvatska povrijedila čl. 2. EKLJP-a tj. pravo na život – materijalnopravni aspekt. Sud navodi "... kako je glavni prigovor usmjeren na manjkavost nacionalnog sustava zaštite života ljudi od postupaka opasnih kriminalaca koji su kao takvi prepoznati od strane nadležnih vlasti i postupanje prema takvim pojedincima, uključujući i pravni okvir u kojem nadležne vlasti trebaju djelovati te predviđene mehanizme." Više o činjenicama i pravnim posljedicama slučaja: Đurđević, Z., Ivičević Karas, E., op. cit. bilj. 111, str. 28–32.

¹³⁹ O problemima u primjeni te mjere u njemačkom kaznenom zakonodavstvu vidi: Dünkel, F., van Zyl Smit, D., Preventive Detention of Dangerous Offenders Re-examined: A Comment on two decisions of the German Federal Constitutional Court – Part I/II and Part II/II, German Law Journal, vol. 5, 2004., no. 6, str. 619-637.

¹⁴⁰ Postpenalna je pomoć dio resocijalizacijskog procesa, predstavlja pomoć i zaštitu koju društvo pruža osuđenicima koji su izdržali kaznu lišenja slobode u cilju njihove lakše integracije u redovan život, život na slobodi. Vidi više: Šeparović, Z., Kazneno izvršno pravo i uvod u penologiju, Pravni fakultet u Zagrebu (poslijediplomski studij iz kaznenopravnih znanosti), 2003., str. 199–222.

¹⁴¹ Mjera se izriče prema osobama osuđenima za teška kaznena djela (izrečena kazna zatvora u trajanju od pet ili više godina za namjerno djelo), ili za kaznena djela nasilja, ili kaznena djela protiv spolne slobode (glava XVI.), i kaznena djela spolnog zlostavljanja ili iskorištavanja djeteta (glava XVII.), uz izrečenu kaznu od dvije ili više godina zatvora. Sud je ovlašten odrediti da se zaštitni nadzor ne provodi ako ima razloga vjerovati da osoba neće počinuti novo kazneno djelo i bez njegova provođenja.

¹⁴² Kritike ovog instituta mogle su se čuti već prilikom predlaganja novoga zakona. Prijedlog navodi da su uvođenjem službe za probaciju stvoreni uvjeti za primjenu ove mjere, da se u njemačkoj literaturi odbacuju prigovori njezine protuustavnosti te da se društvo ima pravo štiti od svojih opasnih članova čak i kada oni u potpunosti izdrže kaznu na koju su osuđeni. Prijedlog Kaznenog zakona, op. cit. bilj. 112, str. 152-153.

4.5. Statistički pokazatelji

Dostupni statistički podaci¹⁴³, ¹⁴⁴ pokazuju na državnoj razini stalni rast broja prijavljenih slučajeva obiteljskog nasilja kao i to da se velika većina (cca 95 %) tih slučajeva kvalificira i procesuiraju prekršajno. Ujedno, većina okrivljenih za obiteljsko nasilje biva i osuđeno, a među zaštitnim mjerama najčešće se izriče obveza psihosocijalnog tretmana. Vidljivo je da se kao sankcija pretežito izriče novčana kazna, čemu se često prigovara u javnosti zato što takva kazna ne pogađa samo počinitelja već i žrtvu te cijelu obitelj, a i zbog toga što se tako šalje poruka da je dovoljno platiti određeni iznos novca i nastaviti s nasiljem. Prigovori na blagu sudsku praksu isticani su već i za primjene ZZNO-a (2003.), a prikazani podaci pokazuju da se praksa u tom pogledu nije promijenila niti nakon donošenja ZZNO-a.

Tablica 2. Podaci o prekršajima nasilja u obitelji na državnoj razini

	Okrivljeni	Proglašeni krivima	Zatvor	Novčana kazna	Psihosocijalni tretman
2001.	1.904	1.568	525	858	-
2002.	3.644	2.866	848	1.669	-
2003.	7.517	4.092	1.079	2.399	-
2004.	7.462	5.040	1.586	2.854	237
2005.	8.930	7.482	2.851	3.546	606
2006.	11.504	9.121	3.613	4.310	1.230
2007.	12.448	9.811	3.675	4.841	1.798
2008.	14.069	10.869	4.319	5.542	1.386
2009.	15.225	11.542	5.017	5.989	2.024
2010.	16.430	13.271	5.995	6.750	2.598
Ukupno	99.133	75.662	29.508	38.758	9.879

Uvjetna zatvorska kazna bila je najčešće izricana sankcija za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji iz čl. 215.a KZ-a (1997.) u promatranom razdoblju, što nije neočekivano s obzirom na to da se radi o težim oblicima nasilja u odnosu na slučajeve iz prekršajnog postupka. U znatno manjoj mjeri izriče se novčana kazna koja je kao sankcija za navedeno djelo često bila kritizirana, a vidi se jasan pomak u broju izrečenih sigurnosnih mjera kao sankcija koje su usmjerene i na pružanje pomoći počinitelju i na zaštitu žrtve.

¹⁴³ Podaci se u ovom dijelu rada prikazuju faktografski i bez detaljnije analize sa statističkog aspekta s obzirom na to da, u nedostatku prostora za takve analize, nismo provodili statističko istraživanje. Prikazujemo podatke koji su nam učinjeni dostupnima i koje smo, u okvirima ovog rada, smatrali relevantnima.

¹⁴⁴ Izvor podataka: Državni zavod za statistiku. Podaci o psihosocijalnom tretmanu za 2001.-2003. nisu dostupni.

Tablica 3. Podaci o kaznenom djelu iz čl. 215.a KZ-a (1997.) na državnoj razini

Broj predmeta (ukupno)			Zatvor			Novčana kazna	Sigurnosne mjere (ukupno)*
	Okrivljeni	Proglašeni krivima	Ukupno	Bezuvjetno	Uvjetno		
2001.	22	19	17	3	14	2	3
2002.	117	94	86	11	75	5	24
2003.	254	214	207	15	192	6	52
2004.	413	360	354	34	320	4	85
2005.	575	490	479	59	420	8	134
2006.	771	630	625	81	544	3	236
2007.	807	625	618	107	511	6	225
2008.	850	676	675	98	577	-	273
2009.	851	673	673	109	564	-	271
2010.	709	498	497	94	403	-	231
Ukupno	5369	4279	4231	611	3620	34	1534

*Psihosocijalni tretman je u KZ (1997.) uveden tek izmjenama iz 2011. (Narodne novine br. 125/2011), stoga se iskazuju podaci o ukupnom broju sigurnosnih mjera izrečenih u slučaju nasilničkog ponašanja u obitelji (radi se o: obveznom liječenju od ovisnosti, obveznom psihijatrijskom liječenju te oduzimanju predmeta).

Prikazujemo i podatke Prekršajnog¹⁴⁵ te Općinskog¹⁴⁶ suda u Splitu koji se odnose na obiteljsko nasilje u razdoblju od 2003. do 2013. Vidljivo je da omjer broja prekršajnih i kaznenih djela, tj. pretežitost prekršajnopravne reakcije na obiteljsko nasilje, odgovara podacima na državnoj razini, isto kao i omjer zatvorske i novčane kazne. Također, od kada su se stekli uvjeti za primjenu, najčešće izricana zaštitna mjera je psihijatrijsko liječenje. Posebno prikazujemo strukturu zatvorskih kazni izrečenih u prekršajnom postupku (tabl. 4.).

Tablica 4. Podaci Prekršajnog suda u Splitu za razdoblje od 2003. do 2013.

	Zaprimljeni predmeti	Meritorno riješeni	Kazna zatvora	Novčana kazna	Zaštitne mjere (ukupno)	Psihijatrijsko liječenje
2003.	124	27	10	10	-	-
2004.	351	207	61	113	1	-
2005.	439	349	57	175	3	-
2006.	519	279	50	250	67	-
2007.	678	450	83	313	116	-

¹⁴⁵ Izvor podataka: Prekršajni sud u Splitu, 10. 1. 2014.

¹⁴⁶ Izvor podataka: Općinski sud u Splitu, 22. 1. 2014. S obzirom na vrlo mali broj predmeta koji se odnose na čl. 215.a iz KZ-a (1997.), podatke prikazujemo zbirno.

2008.	765	565	110	300	134	-
2009.	721	504	125	251	137	-
2010.	932	854	247	414	248	142
2011.	1.136	1.123	317	522	350	200
2012.	1.048	1.147	300	533	277	167
2013.	1.037	1.212	320	615	293	162
Ukupno	7.750	6.717	1.680	3.496	1.626	671

Tablica 5. Struktura zatvorskih kazni izrečenih pred Prekršajnim sudom u Splitu za razdoblje od 2003. do 2013.

	Broj predmeta		Predmeti s izrečenom kaznom zatvora					uvjetno
	primljeni	meritorni	ukupno	do 5 dana	6-10 dana	11-20 dana	> 20 dana	
2003.	124	27	10	1	3	3	3	0
2004.	351	207	61	11	11	16	23	1
2005.	439	349	57	9	13	11	24	2
2006.	519	279	50	10	10	18	12	28
2007.	678	450	83	8	25	26	24	35
2008.	765	565	110	12	32	23	43	77
2009.	721	504	125	12	29	47	37	67
2010.	932	854	247	18	70	85	83	141
2011.	1.136	1.123	317	41	96	85	95	208
2012.	1.048	1.147	300	33	82	99	86	221
2013.	1.037	1.212	320	33	88	119	80	219

Tablica br. 6. Podaci Općinskog suda u Splitu za razdoblje od 1. 1. 2003. do 20. 12. 2013.

Čl. 215.a	Oslobađajuća presuda	Osuđujuća presuda	Odbijajuća presuda	Obustava postupka	Nepravomoćno riješeni	UKUPNO
Ukupno	4	28	11	5	25	73

5. UMJESTO ZAKLJUČKA

Nasilje u obitelji i dalje je vrlo aktualna tema, a činjenica da se na svim razinama kontinuirano intenziviraju naponi s ciljem suzbijanja ovog problema jasno pokazuje da je on daleko od rješenja. Međunarodna zajednica postavlja

sve više standarde u ovom području, međutim, nedostatak učinkovitih nadzornih mehanizama dovodi u pitanje njihovu realizaciju.

Odluke ESLJP-a zadnjih su nekoliko godina dobrodošao poticaj promjenama i jasno upozoravaju na ozbiljnost obiteljskog nasilja, ali i na obvezu država članica na učinkovitu reakciju, budući da se radi o pitanju od javnog interesa.¹⁴⁷ Međutim, činjenica je da se te odluke još uvijek uglavnom bave načinom postupanja policije tj. nadležnih službi, a pitanja socijalne podrške, financijske pomoći i smještaja koje država osigurava, koja su za žrtvu čak i važnija, izostala su iz fokusa njegova interesa. Konkretnije korake u borbi protiv obiteljskog nasilja i u zaštiti žrtava već poduzima i EU, sve svjesnija ozbiljnosti problema i njegovih posljedica.

Više od deset godina postojanja i primjene pravnoga okvira zaštite od obiteljskog nasilja u domaćem pravnom poretku, koji je pretrpio i neke izmjene zbog kritika ESLJP-a i potrebe ispunjavanja međunarodnih obaveza, donijelo je pozitivne promjene. Vidljivo je to iz statističkih podataka koji pokazuju da se nasilje sve češće prijavljuje i sankcionira. Značajnije je izmjene doživio Kazneni zakon koji više ne sankcionira nasilje u obitelji kao posebno kazneno djelo već se, u skladu s rješenjima većine europskih zemalja, počinitelju može suditi za određeno kazneno djelo, počinjeno prema bliskoj osobi, ovisno o načinu počinjenja i ostvarenoj posljedici. Ostaje za vidjeti kakva će biti primjena novih rješenja u praksi.

Unatoč pozitivnim pomacima, smatramo da je stanje daleko od zadovoljavajućeg. Brojni prigovori izneseni nakon donošenja ZZNO-a (2003.) vrijede još i danas, posebno glede sudske prakse. Već na normativnoj razini ima prostora za poboljšanja, ali vjerujemo da je i u postojećem pravnom okviru moguće postići dodatni napredak maksimalnim korištenjem raspoloživih mogućnosti. No, glavna prepreka tome, koja uobičajeno prati primjenu propisa, jesu nedostatna materijalna sredstva. Izmjene propisa jednostavno je predlagati, ali prije svega, treba stvoriti odgovarajuće materijalne uvjete jer su isti nužni za provedbu dodatnih aktivnosti prevencije, zaštitnih mjera, edukacije osoba koje rade u ovom području, učinkovitije zaštite žrtava kojima je potrebna socijalna i financijska podrška. Također, posebnu bi pozornost trebalo usmjeriti na unapređenje zaštite djeteta, mjere posebno namijenjene prevenciji obiteljskog nasilja nad djecom, ali i mjere rehabilitacije djece koja su takvo nasilje već pretrpjela. Potreba za kvalitetnijom zaštitom djece i ranije je uvjetovala prihvaćanje novih rješenja u hrvatskom pravnom sustavu¹⁴⁸ i vjerujemo da će tako biti i ubuduće.

U slučaju da se zakonodavac u budućnosti odluči na izmjene propisa u ovom području, držimo da bi one trebale biti dobro promišljene i da bi valjalo razmotriti rješenja poredbenih pravnih sustava. U prvom redu, mislimo na mogućnost uvođenja građanskopravnih mjera zaštite kakve, kako smo vidjeli, postoje i

---

¹⁴⁷ Omejec, J., *Zabrana diskriminacije u praksi Europskoga suda za ljudska prava*, Zbornik PFZ, 59, 2009., 5, str. 894.

¹⁴⁸ Jakovac-Lozić, D., Klarin, A., *Međunarodne otmice djece od strane roditelja*, Zbornik radova PFS, 34, 1997., 5-6, str. 93.

u drugim europskim pravnim porecima, a isto tako i dodatne mjere socijalne i financijske podrške.

PROTECTION AGAINST VIOLENCE IN HOME (DOMESTIC VIOLENCE) – FAMILY LAW, MISDEMEANOR AND CRIMINAL ASPECTS

This paper analyses three main legal aspects of protection from family violence in Croatia: the family law aspect, focused on protecting the child but, precisely because of that, extremely important; misdemeanour law, as the most common form of legal reaction to family violence; criminal law aspect, marked by significant legislative changes. Also, a brief review of important international documents relevant to this topic is given, as well as few interesting comparative solutions. Authors conclude that, regardless of positive changes, ten years after the adoption of the Family Violence Protection Act in Croatia, there are still a lot of possibilities and, more importantly, necessity for improving protection from family violence.

Key words: *family violence, family law measures of protection, Family Violence Protection Act, Criminal Code changes.*